

Tehlikeli Maddelerin İzinsiz Olarak Bulundurulması veya El Değiştirmesi Suçu (TCK m. 174)

Can YALÇIN*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM
Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Ar. Gör. Dr., Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza
Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı. can.yalcin@atilim.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3041-7328.

Makale Geliş Tarihi: 19.11.2024

Makale Kabul Tarihi: 15.01.2025

Atıf Önerisi: Yalçın, Can, “Tehlikeli Maddelerin İzinsiz Olarak Bulundurulması
veya El Değiştirmesi Suçu (TCK m. 174), *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 83, Sayı 2,
Nisan 2025 s. 417-486. DOI: 10.30915/abd.1593691

Tehlikeli Maddelerin İzinsiz Olarak Bulundurulması veya El Değiştirmesi Suçu (TCK m. 174)

ÖZ

TCK m. 174 hükmünde kanun koyucu, üç farklı suç tipi düzenlemiştir. Bu suçların işlenebilmesi için, yasaklanan fiillerin yetkili makamların izni olmaksızın gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Söz konusu iznin varlığının, hukuka uygunluk nedeni olduğu ileri sürülmekteyse de izin şartı, tipiklikte bir unsur olarak düzenlendiği için, bu çalışmada iznin varlığının, tipikliği kaldıran bir hal olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca TCK m. 174 hükmü kapsamında değerlendirilebilir bir fiilin, korunan hukuki varlığı tehlikeye atmaya elverişliliği olmasa dahi, salt yetkili makamdan izin alınmamış olması sebebiyle cezalandırılmasının, ihlal ilkesine aykırılık teşkil edebileceği sonucuna ulaşılmıştır. TCK m. 174/3 hükmüyle önemsiz tür ve miktarda patlayıcı maddeyi satın alan, kabul eden veya bulunduran kişinin cezalandırılacağı öngörülmüştür. Öte yandan, kanunun gerekçesinde bu davranışların, meşru ihtiyaçları gidermek amacıyla gerçekleştirilebilecekleri belirtilerek yaratılan çelişki, bu çalışmada bir kanun değişikliği önerisiyle giderilmeye çalışılmıştır.

TCK m. 174/1'in ikinci cümlesinde düzenlenen hazırlık suçunun maddi konusunun belirsiz olması ve karşılığında öngörülen müeyyidenin, TCK m. 174/1'in birinci cümlesinde düzenlenen suçun müeyyidesiyle aynı olması sebebiyle suçta ve cezada kanunilik, belirlilik ve orantılılık ilkelerini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan, TCK m. 174/1'in birinci cümlesinde düzenlenen suç kapsamında, "bulundurma" seçimlik

davranış olarak sayılmamış olmasına karşılık, uygulamada bu suç kapsamındaki maddelerin bulundurulmasından ceza verildiği gözlemlenmiş ve bu uygulamaların kanunilik ilkesine aykırı olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

tehlikeli madde

silah

yetkili makamın izni

kanunilik ilkesi

orantılılık ilkesi

The Crime of Possession or Transfer of Dangerous Substances Without Authorization (TPC Art. 174)

ABSTRACT

Under Article 174 of the Turkish Penal Code (TPC), the legislature has regulated three distinct types of criminal offenses. For these offenses to occur, the prohibited acts must be committed without authorization from the competent authorities. While the existence of such authorization is argued to constitute a ground for justification, this study concludes that, since the authorization requirement is formulated as an element of typicity, the presence of authorization eliminates typicity rather than serving as a justification. Furthermore, it is determined that imposing criminal liability solely on the grounds of lacking authorization from the competent authorities, even when the act in question is incapable of endangering the protected legal asset, may contravene the offense principle. Article 174/3 TPC stipulates that individuals who purchase, accept, or possess explosives of an insignificant type or quantity shall be punished. However, the legislative rationale creates a contradiction by stating that such acts may be carried out to meet legitimate needs. This study attempts to resolve this inconsistency through a legislative amendment proposal.

Moreover, it is concluded that the indeterminate nature of the material subject of the preparatory offense regulated in the second sentence of Article 174/1 TPC, along with the identical sanction prescribed for both the preparatory offense and the offense defined in the first sentence of the same provision, violates the principles of legality, certainty, and proportionality in criminal law. Lastly, although “possession” is not enumerated as an alternative conduct constituting the offense under the first sentence of Article 174/1 TPC, it has been observed in practice that convictions are being rendered for the possession of substances covered by this provision.

Such practices are identified as being contrary to the principle of legality.

Keywords:

dangerous substances

weapon

principle of legality

authorization of the
competent authorities

principle of proportionality

GİRİŞ

Tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi suçu, 26 Eylül 2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) "Özel Hükümler" başlıklı İkinci Kitabının "Topluma Karşı Suçlar" başlıklı Üçüncü Kısımının "Genel Tehlike Yaratan Suçlar" başlıklı Birinci Bölümünde düzenlenmektedir.^[1] Madde metni, 24 Kasım 2016 tarihli ve 6763 sayılı "Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapıl-

- [1] TCK m. 174: "(1) Yetkili makamlardan gerekli izni almaksızın, patlayıcı, yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeyi imal, ithal veya ihraç eden, ülke içinde bir yerden diğer bir yere nakleden, muhafaza eden, satan, satın alan veya işleyen kişi, dört yıldan sekiz yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Yetkili makamların izni olmaksızın, bu fıkra kapsamına giren maddeleri imal etmek, işlemek veya kullanmak amacıyla, gerekli olan malzeme ve teçhizatı ithal eden, ihraç eden, satışa arz eden, başkalarına veren, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi de aynı ceza ile cezalandırılır. (2) Bu fiillerin suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır. (3) Önemsiz tür ve miktarda patlayıcı maddeyi satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında, kullanılış amacı gözetilerek, bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."; TCK m. 174 hükmünün gerekçesine göre, "Maddenin birinci fıkrası hükmüyle, yetkili makamlardan gerekli izin alınmaksızın, patlayıcı, yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeyi ülkeye sokmak, ülke içinde bir yerden diğer bir yere nakletmek, muhafaza etmek, satmak, satın almak veya üretmek, suç hâline getirilmiştir. Bu bakımdan söz konusu suç, seçimlik hareketli bir suç niteliği taşımaktadır.

Bu madde, toplumu genel tehlikelere karşı korumanın yanı sıra; Uluslararası Nükleer Silâhların Yayılmasının Önlenmesi Andlaşması ve Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkındaki Sözleşme ile Türkiye'nin üstlenmiş bulunduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacını taşımaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasına göre; birinci fıkroda yer alan fiillerin suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi, cezanın artırılması sebebinin oluşturmaktadır.

Üçüncü fıkroda, ise, özellikle köy veya kırsal alanda yaşayan insanların çeşitli meşru ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, önemsiz tür ve miktarda patlayıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması hâlleri göz önünde bulundurularak, hükmedilecek cezada önemli ölçüde indirim yapabilmek hususunda mahkemeye takdir yetkisi tanınmıştır."

masına Dair Kanun” un 15. maddesiyle^[2] değiştirildikten sonra son haline ulaşmıştır.

Mülga 765 sayılı TCK’nın (ETCK) 264. maddesinde de TCK m. 174 hükmüne benzer nitelikte bir düzenleme bulunmaktaydı.^[3] ETCK m. 264 hükmü, “Devlet idaresi aleyhinde işlenen cürümler” başlıklı Üçüncü Bapta yer almaktaydı. Ancak söz konusu hükümde düzenlenen suçları ihdas ederek korunmak istenen hukuki varlık ya da menfaatin, kamu idaresinin dürüst, tarafsız, itibarlı bir şekilde fonksiyonunu yerine getirmesi değil; genel bir korku ve panik ortamının yaratılmasının ve kişilerin can ve mal güvenliklerine zarar verilmesinin önlenmesi olduğu, bu nedenle ilgili

[2] 6763 sayılı kanunun 15. maddesi: “5237 sayılı Kanunun 174 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “üç yıldan” ibaresi “dört yıldan” şeklinde, “maddelerin imalinde, işlenmesinde veya kullanılmasında gerekli olan malzeme ve teçhizatı ihraç eden” ibaresi “maddeleri imal etmek, işlemek veya kullanmak amacıyla, gerekli olan malzeme ve teçhizatı ithal eden, ihraç eden, satışa arz eden, başkalarına veren, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden veya bulunduran” şeklinde, ikinci fıkrasında yer alan “yarı oranında” ibaresi “bir kat” şeklinde değiştirilmiştir.”

[3] ETCK m. 264: “(1) Her kim ait olduğu merciden ruhsat almaksızın dinamit veya bomba veya buna benzer yıkıcı veya öldürücü alet veya barut ve benzeri ateşli ecza yapar veya bunları yabancı bir ülkeden Türkiye’ye sokar veya sokmaya aracı olur veya ülke içinde bir yerden diğer bir yere götürür veya yollar veya götürmeye bilerek aracılık ederse, beş yıldan sekiz yıla kadar haps olunur ve kendisinden onbeşbin liradan altmışbin liraya kadar ağır para cezası alınır. (2) Birinci fıkradaki eylemleri işlemek amacı ile teşekkül vücuda getirenlerle yönetenler veya teşekküle mensup olanlar tarafından sözü geçen fıkra yazılı suçlar işlenirse failer hakkında on yıldan onbeş yıla kadar ağır hapis ve ellibin liradan yüzbin liraya kadar ağır para cezası hükmolunur. (...) (5) Ruhsatsız bu gibi şeyleri taşıyanlar veya bulunduranlar veya satanlar veya satmaya çalışanlar veya alanlar üç yıldan beş yıla kadar ağır hapis, onbin liradan yirmibin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu şeylerin cins ve miktar itibarıyla vahamet göstermesi halinde beş yıldan sekiz yıla kadar ağır hapis ve yirmibeşbin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur. Mahkemece bunların cins ve miktarının önemsiz sayılması ve failin meslek, kişilik ve ahlaki eylemleri yönünden tehlikesiz sayılması halinde hükmolunacak ceza bir aydan bir yıla kadar hapis ve bin liradan üçbin liraya kadar ağır para cezasıdır. (...)”

suçun, “*kamunun selametine karşı suçlar*” arasında düzenlenmesinin daha doğru olacağı ifade edilmekteydi.^[4] Bu nedenle, 5237 sayılı TCK’nın, söz konusu suçun yer aldığı kısım ve bölümle ilgili daha isabetli bir tercihte bulunduğu söylenebilir. İki hüküm arasında benzerlikler bulunmakla birlikte, 5237 sayılı TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suç, unsurları bakımından yeni ve farklı bir düzenlemedir.^[5] Ayrıca belirtmek gerekir ki söz konusu bu iki düzenlemeyle, ETCK’nın mehazı olan İtalyan Ceza Kanunu’nun (İCK) 435. maddesinde düzenlenen “*Patlayıcı maddelerin imalatı ve bulundurulması*”^[6] ve İCK m. 678 hükmünde düzenlenen “*Patlayıcı maddelerin izinsiz üretimi veya ticareti*”^[7] hükümleri arasında da benzerlikler bulunmaktadır.

TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçun meydana gelebilmesi için,

-
- [4] Sahir Erman ve Çetin Özek, *Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar*, İstanbul, Işık Matbaacılık, 1992, s. 357.
- [5] Muharrem Özen, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, Ankara, US-A, 2010, s. 62; Ali Hakan Evik, “Tehlikeli Maddelerin İzinsiz Olarak Bulundurulması veya El Değiştirmesi”, *Özel Ceza Hukuku, Cilt V, Genel Tehlike Yaratan, Çevreye Karşı ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar*, İstanbul, On İki Levha, 2019, s. 64.
- [6] İCK m. 435: “*Her kim, kamu güvenliğine yönelik kalkışmada bulunmak amacıyla, dinamit veya diğer patlayıcı, boğucu, kör edici, zehirli ya da yanıcı maddeleri veya bunların bileşimi ya da üretilmesinde kullanılan maddeleri üretir, satın alır veya bulundurursa, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır*” (“*Chiunque, al fine di attentare alla pubblica incolumità, fabbrica, acquista o detiene dinamite o altre materie esplodenti, asfissianti, accecanti, tossiche o infiammabili, ovvero sostanze che servono alla composizione o alla fabbricazione di esse è punito con la reclusione da uno a cinque anni.*”)
- [7] İCK m. 678: “*Her kim, yetkili makamdan izin almadan veya gerekli tedbirleri almaksızın patlayıcı maddeleri veya bunların bileşimi ya da üretimi için kullanılan maddeleri üretir, ülkeye sokar, depolar, satar ya da taşırsa, üç aydan on sekiz aya kadar hapis cezası ve 247 euroya kadar para cezasıyla cezalandırılır.*” (“*Chiunque, senza la licenza dell’Autorità o senza le prescritte cautele, fabbrica o introduce nello Stato, ovvero tiene in deposito o vende o trasporta materie esplodenti o sostanze destinate alla composizione o alla fabbricazione di esse, è punito con l’arresto da tre a diciotto mesi e con l’ammenda fino a euro 247.*”)

yetkili makamın gerekli izni vermemiş olması gerekmektedir. Böylece suç fiilinin tipe uygunluğu, idari bir şartın yokluğu üzerinden belirlenecektir. Dolayısıyla, kamu güvenliği bakımından soyut bir tehlike taşısalar dahi izin verilmiş söz konusu faaliyetler, tipe uygun olmadıkları için ceza hukuku bakımından hukuka uygun kabul edilebilecekken; korunan hukuki varlığı ihlale elverişli olmayan; ancak idare tarafından yetkilendirilmemiş faaliyetlerin cezalandırılma ihtimali ortaya çıkacaktır. Ne var ki bir fiilin suç sayılabilmesi için salt biçimsel nitelikteki kaynaklara aykırılık teşkil etmesi yeterli değildir; aynı zamanda korunan hukuki varlığı ihlal edici bir içeriğe sahip olması gerekmektedir.^[8] Bu ihlal, suçun özünü teşkil eder ve her suçta bulunması zorunludur (*nullum crimen sine iniura*). Öte yandan, TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçun meydana gelmesi için, yetkili mercilerin söz konusu faaliyetlerin yürütülmesine izin vermemesi gerekliliğinin, bu davranışların potansiyel ihlal ediciliğiyle ilgili bir belirlemede bulunmadığı iddia edilebilir. Bu nedenle, TCK m. 174 hükmü kapsamında değerlendirilebilir bir fiilin, korunan hukuki varlığı tehlikeye atmaya elverişliliği olmasa dahi, salt yetkili makamdan izin alınmamış olması sebebiyle cezalandırılmasının ihlal ilkesine (It. “*principio di offensività*”) aykırılık teşkil edip etmediği bu çalışmada incelenecektir.

TCK m. 174 hükmünde yasaklanan seçimlik davranışlar, ETCK’nın 264. maddesinin 1. ve 5. fıkralarındaki seçimlik davranışların birleştirilmesiyle oluşturulmuş gibi görünmektedir. ETCK m. 264/1 hükmünde ülke içinde bir yerden diğer bir yere götürmek veya yollamak veya götürmeye bilerek aracılık etmek davranışları, bu fıkroda sayılan son seçimlik davranışlardır ve yeni TCK m. 174 hükmüne “ülke içinde bir yerden bir yere nakleden” şeklinde formüle edilerek taşınmıştır. Ancak kanun koyucu bu seçimlik davranıştan sonra, ETCK m. 264/5 hükmünde yer alan seçimlik davranışları yeniden formüle ederek sıralamıştır. Sonuç itibarıyla yasakla-

[8] Tuğrul Katoğlu, “Ceza Hukukunda Biçim ve İçerik”, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, Haziran 2022, s. 140.

nan seçimlik davranışlar, “...*maddeyi imal, ithal veya ihraç eden, ülke içinde bir yerden diğer bir yere nakleden, muhafaza eden, satan, satın alan veya işleyen...*” şeklinde bir formülasyonla tek bir hükümde birleştirilmiştir. Ancak bu formülasyonla birlikte nakletme, muhafaza etme, satma, satın alma ve işleme hareketlerinin tamamının ülke içinde işlenmesi halinde tipik fiili teşkil edeceklerini; ancak imal, ithal ve ihraç hareketleri nerede işlenirse işlensin suçun meydana geleceği şeklinde bir yorum yapılabilir hale gelmiştir.^[9] Sanıyoruz ki normun bu şekilde yorumlanabilir hale gelmesinin sebebi, ETCK m. 264/1,5 hükümlerinde yer alan seçimlik davranışları tek fıkra da toplarken gösterilen özensizliktir. Esasında kanun koyucunun yurt dışında imal etme davranışını cezalandırıp da satın alma davranışını cezalandırmaması için bir sebep yoktur. Bu nedenle “ülke içinde” ifadesinin, “bir yerden diğer bir yere nakleden”le sınırlı olarak anlaşılması gerektiği de söylenebilir. Söz konusu ifadenin nasıl yorumlanması gerektiği, bu çalışmanın bir diğer inceleme konusunu teşkil etmektedir.

TCK m. 174/1 hükmünün 1. cümlesiyle 2. cümlesinde iki farklı suçun düzenlendiğini söylemek mümkündür. İkinci cümlede “...*bu fıkra kapsamına giren maddeleri imal etmek, işlemek veya kullanmak amacıyla...*” ifadesine yer verilmesiyle, birinci cümledeki suçun hazırlık hareketlerini oluşturan davranışlar cezalandırılır hale gelmiştir. Bir başka deyişle ikinci cümlede yer alan suç, bir hazırlık suçudur.^[10] Ne var ki kanun koyucu, her iki cümledeki suçun da aynı cezayla cezalandırılacağını hükme bağlamıştır. Ancak hazırlık hareketleri, son derece istisnai hallerde cezalandırılmaktadır ve hazırlık suçlarının ihlal ilkesiyle uyumlu olup olmadıklarına yönelik her zaman bir tereddüt bulunmaktadır. Davranışın, teşebbüs aşamasına dahi gelmeden önceki halinin cezalandırıldığı bu suçların korunan hukuki var-

[9] Evik, s. 75 vd.

[10] Erdi Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, İstanbul, On İki Levha, 2024, s. 305.

lık üzerinde yarattığı tehlikenin, tamamlanmış suça nazaran daha düşük olduğu açıktır. Buna rağmen, kanun koyucunun TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesinde yer alan hazırlık suçunun cezasını, birinci cümlede yer alan suçun cezasıyla eşit olarak belirlemiş olması, bu çalışma dahilinde suçta ve cezada orantılılık ilkesi bakımından tartışmaya değer görülmüştür.

I. HUKUKİ KONU

Suçun hukuki konusu, suç yaratan ceza normu tarafından korunan ve suç fiili ile ihlal edilen hukuki varlık veya menfaattir. Suçun ihlal edicilik niteliği, kaynağını hukuki konudan almaktadır.^[11]

Ceza normuyla korunan hukuki varlığın yok edilmesi, tahrip edilmesi, kaybedilmesi, azaltılması ya da sınırlandırılması zararı teşkil ederken; bu hukuki varlıkların tehlikeye atılması, tehlike şeklindeki ihlali teşkil edecektir.^[12] Bir başka deyişle tehlike, bir veya birden fazla olgunun zarar meydana getirmeye elverişliliğidir. Böylece ihlal, ceza normuyla korunan hukuki varlığın zarara uğratılması ya da tehlikeye atılması şeklinde ortaya çıkabilecektir.^[13]

TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçun gerekçesinde bu maddeyle, “...toplumu genel tehlikelere karşı korumanın...” amaçlandığı ifade edilmektedir. Madde metninde sayılan tehlikeli maddelerin, yine madde

[11] Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara, Savaş, 24. Baskı, 2018, s. 109; Suçun hukuki konusuyla ilgili olarak ayrıca bkz. Nevzat Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970, s. 87 vd., s. 166; Yener Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, Ankara, Seçkin, 2003, s. 37 vd.

[12] Stefano Canestrari, “Reato di pericolo”, in. *Enciclopedia giuridica, Istituto della enciclopedia italiana fondata da Giovanni Treccani*, Roma, 1991, s. 1; Ayrıca bkz. Özen, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, s. 7

[13] Giorgio Marinucci, Emilio Dolcini ve Gian Luigi Gatta, *Manuale di diritto penale parte generale*, Milano, Giuffrè, 11. Baskı, Milano 2022, s. 282.

metninde belirtilen seçimlik davranışlara konu edilmesiyle birlikte (örneğin patlayıcı özelliğe sahip nükleer maddelerin taşınması ya da bulundurulması) toplumdakilerin hayatı, sağlığı ve malvarlıkları bakımından bir tehlike ortaya çıkabilecektir. Böylece suçun hukuki konusunun, toplumun bu tür genel tehlikelerden korunmasına yönelik kamusal menfaat^[14], bir başka deyişle kamu güvenliği^[15] olduğu ve ayrıca bu suçla Anayasa'nın 56. maddesinde düzenlenen sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının da korunduğu ifade edilmektedir.^[16]

İCK m. 435 hükmünde düzenlenen suç da kamu güvenliğini korumaya yönelik hükümler arasında yer almaktadır; ancak, toplumsal açıdan önem arz eden bir hukuki varlığa yönelik zarar verebilecek davranışları, fazlasıyla öne çekilmiş bir aşamada cezalandırmayı hedeflemektedir.^[17] Benzer şekilde, İCK m. 678 hükmünde düzenlenen suçla da kanun koyucu cezai korumayı, korunan hukuki varlığın salt tehlikeye atılması aşamasına kadar geri çekmiştir; böylece, fiilin cezalandırılması için ne bir patlamaya sebep olması ne de bir felakete sebep olması gerekmektedir.^[18]

Tipik fiillerin gerçekleştirilmesi sonucunda suçun meydana gelmesi için, kamu güvenliği üzerinde bir zararın meydana gelmesi aranmadığı gibi, so-

[14] Özen, *Genel Tehlike Yaratıcı Suçlar*, s. 63.

[15] Evik, s. 65, 66.

[16] Osman Yaşar, Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, Cilt 4, Ankara, Adalet, 2. Baskı, 2014, s. 5474.

[17] Alessandra Santangelo, “Fabbricazione o detenzione di materie esplodenti”, in. *Diritto Penale* (diretto da Alberto Cadoppi ve Stefano Canestrari ve Adelmo Manna ve Michele Papa), Tomo 2, Milano, Utet Giuridica, 2022, §1 (versione eBook).

[18] Alessandra Santangelo ve Stefano Dambruoso, “Fabbricazione o commercio abusivi di materie esplodenti”, in. *Diritto Penale* (diretto da Alberto Cadoppi ve Stefano Canestrari ve Adelmo Manna ve Michele Papa), Tomo 3, Milano, Utet Giuridica, 2022, Sezione I, §1 (versione eBook).

mut bir tehlikenin de meydana gelmesi aranmamıştır. Bu nedenle, TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçlar, soyut tehlike suçlarıdır.^[19]

Her suç için geçerli olduğu gibi, soyut tehlike suçlarının meydana gelmesi için de davranışın, tipik olmasının yanı sıra ihlal edici nitelikte de olması gerekmektedir. Bu gereklilik, suçun tipik bir hukuka aykırılık olmasından kaynaklanmaktadır. Davranışın tipe uygunluğu tespit edildikten sonra, ayrıca ihlal edici olup olmadığı da araştırılacaktır; böylece sırf norma itaatsizliğin cezalandırılmasının önüne geçilecektir.^[20] Esasında anayasal bir ilke olan suçta ve cezada kanunilik ilkesi, suçun varlığı için gereken tüm unsurlara ilişkin kapsamlı bir ilkedir ve ihlal, bu ilkenin kapsamı dışında tutulamaz. Böylece ihlal, tipikliğin açık veya zımni bir unsuru olmaktadır.^[21]

Davranışın ihlal edici niteliğe sahip olup olmadığına yönelik araştırma, aslında davranışın elverişliliğine ilişkindir. Elverişlilik mevzuu da tipe uygunlukla ilgilidir ve ancak elverişli olan davranış tipe uygun sayılabilir. Zira tipe uygun davranış, kanunda tarif edilen modele sadece dış görünüşü bakımından değil, ihlal edici niteliği bakımından da uyan, yani kanun tarafından korunan hak veya menfaati tehlikeye atma veya bu menfaate zarar verme yeterliliğinde olan davranıştır.^[22]

Böylece yetkili makamlardan izin almaksızın, TCK m. 174 hükmünde

[19] Özen, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, s. 63; Evik, s. 64; Hasan Gerçekler, *Yorumlu & Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, Cilt 2, Ankara, Seçkin, 6. Baskı, 2022, s. 1700; İCK m. 435 hükmünde düzenlenen suç tipinin de soyut tehlike suçu olduğu hakkında ayrıca bkz. Santangelo, §1.

[20] Selâhattin Keyman, “Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 40, Sayı 1, 1988, s. 132.

[21] Katoğlu, “Biçim ve İçerik”, s. 141.

[22] Uğur Alacakaptan, *İşlenemez Suç*, Ankara, AÜHF, 1968, s. 18 – 21; Ayrıca bkz. Keyman, “Cürmi Fiil”, s. 135, 136.

belirtilen tehlikeli maddeler üzerinde yasaklanan seçimlik davranışların yapılması tek başına yeterli olmayacak; aynı zamanda, bu davranışların kamu güvenliği üzerinde bir tehlike yaratmaya elverişli olup olmadığı araştırılacaktır.^[23] Önemle belirtmek gerekir ki bu araştırma, bir somut tehlike araştırması olmayıp, tipik fiilin ortaya çıkıp çıkmadığına yönelik bir araştırmadır.

Tipik fiillerin, korunan hukuki varlığı ihlale elverişliliği incelenirken tehlikeli maddelerin tür ve miktarı göz önüne alınabilir. Bu aşamada TCK m. 174/3 hükmünde düzenlenen suç dikkat çekicidir. Bu düzenlemeyle önemsiz tür ve miktarda patlayıcı madde satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması yasaklanmıştır. Kanunun gerekçesine göre, “...özellikle köy veya kırsal alanda yaşayan insanların çeşitli meşru ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, önemsiz tür ve miktarda patlayıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurulması hâlleri göz önünde bulundurularak, hükmedilecek cezada önemli ölçüde indirim yapabilmek hususunda mahkemeye takdir yetkisi tanınmıştır.” Buna göre patlayıcı madde, tür ve miktar olarak bir ihtiyacı karşılayabilecek tür ve miktarda olmalı ve ihtiyaç, giderilmesine hukukun izin verdiği meşru bir ihtiyaç olmalıdır.^[24] Ancak bu durumda, hukuk düzeninin giderilmesine izin verdiği bir ihtiyacı gidermeye yönelik davranışları, kanunun neden cezalandırdığı anlaşılamamaktadır. Kullanılış amacı meşru olan ve türü ve miktarı itibariyle önemsiz olan bir patlayıcı maddeyi satın almanın, kabul etmenin ve bulundurmanın cezalandırılmaması gerekirdi. Zira bu davranışlar cezaya layıkça, söz konusu tehlikeli maddelerin satın alınmasının, kabul edilmesinin ve bulundurulmasının meşru bir amaç için olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Öte yandan, meşru bir amaç için önemsiz tür ve miktarda patlayıcı maddeyi satın almak, kabul etmek

[23] Aynı yönde bkz. Mustafa Topaloğlu, “Maden İşletmelerinde Patlayıcı Madde Kullanımı ve Patlayıcı Madde Suçları (TCK m. 174)”, (<https://www.mtopaloglu.av.tr/img/makaleler/maden-isletmelerinde-patlayici-madde-kullanimi-ve-patlayici-madde-suclari-267.pdf>) (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2024), §2.

[24] Özen, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, s. 66.

ve bulundurmak şeklindeki davranışların, kamu güvenliğini ihlal edici bir içeriğe sahip olduklarını söylemek de mümkün değildir.

Öğretideki bir görüşe göre, TCK m. 174/3 hükmünde yer alan “önemsiz tür ve miktar” kavramıyla patlayıcı maddenin türü ve miktarı ne olursa olsun diğer şartların da gerçekleşmesi halinde davranışın cezalandırılacağı sonucu çıkartılmamalıdır. Kanun koyucu, etkisi düşük seviyede olan birkaç gramlık patlayıcı maddeyi satın alma, kabul etme ve bulundurma davranışlarını cezalandırmayı hedeflememektedir. Asıl amaç, somut olayda miktar itibariyle az olan ancak etkisi yüksek patlayıcı maddenin suçun konusunu oluşturduğu hallerde daha hafif bir cezayla faili cezalandırmaktır.^[25] Etkisi düşük seviyede olan ve miktarı da az olan patlayıcı maddeleri satın alma, kabul etme ve bulundurma davranışlarının cezalandırılmaması gerektiği hususunda bu görüşe katılıyoruz. Ancak bize göre, miktar itibariyle az olmakla birlikte etkisi yüksek patlayıcı maddelerin, TCK m. 174/3 kapsamında değerlendirilme imkânı yoktur. Bu tür maddeler, TCK m. 174/1 kapsamında değerlendirilmelidir. Nitekim Yargıtay’ın bir kararında “... 1 adet dinamit lokumunun ... nitelik bakımından önemsiz tür ve miktarda sayılamayacağı gözetilmeden...ceza tayini... Yasaya aykırı...”^[26] bulunmuştur. Bize göre, ancak tür itibariyle zarar verme kapasitesi düşük olmakla birlikte miktar itibariyle önemsiz sayılamayacak patlayıcı maddelerin satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması şeklindeki davranışların, TCK m. 174/1 hükmündeki fiillere nazaran daha az cezayla cezalandırılması düşünülebilirdi. Ne var ki TCK m. 174/3, patlayıcı maddenin hem türünün hem de miktarının önemsiz olmasını aramıştır. Bu nedenle, söz konusu hükmün yeniden formüle edilmesi gerekmektedir. Bir kanun değişikliğiyle hâkimin, patlayıcı maddenin kullanılış amacı ve miktarını göz önüne alarak bir yıla kadar hapis cezasına hükmedebileceği gibi, ceza vermekten de

[25] Salih Özkan, *Ceza Hukukunda Önemsizlik*, İstanbul, On İki Levha, 2018, s. 52.

[26] Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 07 Ocak 2015 Tarih ve E. 2014/37662, K. 2015/375 Sayılı Kararı, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (Erişim Tarihi: 10 Eylül 2024).

vazgeçebileceği bir düzenleme yaratmak daha uygun olacaktır.

Hukuki konu başlığı altında incelemek istediğimiz bir diğer husus, suçun meydana gelmesi için tipe uygun davranışların, “*yetkili makamlardan gerekli izni almaksızın*” gerçekleştirilmesi gerekliliğidir. Söz konusu izin şartının, suçun tipiklik unsuruna mı dahil olduğu yoksa iznin bir hukuka uygunluk nedeni mi olduğu hususu, ileride ayrıca tartışılacaktır. Ancak idari bir işlemin varlığının veya yokluğunun tipiklik veya hukuka aykırılık üzerinde belirleyici olduğu bu tür suçlarla çevre ceza hukuku alanında da karşılaşılmaktadır. Örneğin TCK m. 181/2 hükmünde “*Atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişi...*”, TCK m. 184/1 hükmünde de “*Yapı ruhsatiyesi alınmadan veya ruhsata aykırı olarak bina yapan veya yaptıran kişi...*” cezalandırılmaktadır. Çevreye karşı suçlar arasında yer alan ve bir aktivitenin yetkisiz veya şüpheli bir yetkilendirmeye yürütülmesini cezalandıran suçların, ihlal ilkesiyle olan uyumları tartışmalıdır.^[27] Özellikle

[27] Bu tartışmayla ilgili ayrıca bkz. Eleonora Mondì, *Il principio di necessaria offensività e i reati ambientali*, Università Degli Studi Roma Tre, Scuola Dottorale Internazionale “Tullio Ascarelli” Diritto – Economia – Storia, Dottorato di Ricerca in “Sistemi Punitivi e Garanzie Costituzionali” – Sezione di “Diritto Penale”, 2013, s. 130: Bir görüşe göre, ilgili idareye bilgi verme yükümlülüğünün ihlaline dayalı suç kategorisinden farklı olarak burada davranışın ceza hukuku bakımından meşru görülmesinin kamu idaresinin değerlendirmesine tabi kılınması, kamu idaresinin bunların somut tehlikeliliklerinin sınırlandırılması için zorunlu olduğunu düşündüğü davranış modellerine uymadıkları ölçüde, bu davranışların nihai hukuki varlıklar bakımından soyut olarak tehlikeli olduklarının varsayılmasına yol açar. Sonuç olarak, idari fonksiyonların korunmasının, nihai çevresel varlığın korunmasındaki araçsallığı göz önüne alınarak, bu suçların ihlal ilkesiyle uyumlu olduğu söylenebilir. Bir diğer görüşe göreyse, bu suçlar ihlal ilkesiyle çatışma halindedir zira bu suçların temelini oluşturan kamu idaresinin belirli faaliyetlerin yürütülmesine izin vermemesi gerekliliği, ceza normuyla yasaklanan davranışın potansiyel zarar vericiliği hakkında hiçbir şey söylememektedir. Kamu idaresinin verdiği iznin, zarar verici niteliği ceza normu tarafından açıklanmayan bir davranışa hukuka uygun hale getirme fonksiyonu bulunmaktadır. Dolayısıyla fiilin bütün değersizliği, idari bir şartın yokluğu ile belirlenecektir. Böylece paradoksal bir şekilde çevre bakımından soyut bir tehlike taşısalar dahi izin verilmiş, boşaltım, emisyon, atık yok etme faaliyetleri, ceza hukuku bakımından hukuka uygun kabul

cezai düzenlemelerin salt idare hukuku alanına ait talimat ve süreçlere aykırılığın müeyyidesini teşkil ettiği sırf tamamlayıcı/ikincil model, çevresel hukuki varlıklara yönelik herhangi bir zarar veya tehlike ile bağlantı kurulmaksızın, sırf itaatsizliğin cezalandırıldığı şekli ceza hukukunun tipik bir görünüm şeklidir. Zira bu modelle çevresel varlıklardan ziyade, idari fonksiyonlar korunmaktadır. Bu modele dahil ceza normlarının, ihlal ilkesine aykırılık teşkil etme riski bulunmaktadır; çünkü idari emir veya düzenlemelere uygun olmadığı halde herhangi bir zarar ya da tehlike içermeyen davranışları cezalandırma ihtimali vardır. Öte yandan bu model, idari emir veya düzenlemelere uygun olduğu halde çevresel varlıkları ihlal edici nitelikteki davranışların cezalandırılmaması sebebiyle çevresel korumanın tam olarak sağlanamamasına sebep olur.^[28]

edilecekken; tamamen zararsız olduğu halde, idare tarafından yetkilendirilmemiş faaliyetler cezalandırılabilir olacaktır.

Bu iki görüşün arasında bir yerde konumlanan Catenacci'ye göre, kamu idaresinin izninin eksikliğini temel alan suç tiplerinin gerçek ihlal ediciliği, bu suçların gerçek hukuki varlıkları korumayı hedefleyen ceza hukukuyla uyumlu olup olmadığını değerlendirmek amacıyla, her bir suç tipinin detaylı bir analizi aracılığıyla her bir somut olay bağlamında değerlendirilmelidir. Catenacci'ye göre, soyut tehlike suçlarıyla amaçlanan ceza politikası hedefleriyle çelişmeden ve ihlal ilkesine de karşı gelmeden izlenebilecek yol, “göreceli varsayım” olarak adlandırılan görüşün yeniden değerlendirilmesinden geçmektedir. Buna göre, savcıya tehlikenin varlığını ispat görevi yüklenemez; ancak sanığın tehlikenin var olmadığını ispatlamasına izin verilir. Böylece soyut tehlike suçlarının cezai politik fonksiyonundan ödün verilmeksizin ihlalsiz suç olmaz ilkesiyle bağdaşır hale getirilmesi sağlanır. Mahkûmiyet kararını her türlü “makul şüpheyi” gidererek serbest değerlendirmesine göre veren hâkimin, tehlikenin var olmadığının ortaya konulmasını göz ardı etmesi imkânsız hale gelecektir. Böylece tipik ama ihlalden yoksun davranışların cezalandırılmasının önüne bir set çekilmiş olacaktır (Bkz. Mauro Catenacci, “I reati ambientali e il principio di offensività”, Rivisto quadrimestrale di diritto dell’ambiente, S. 0, 2010, s. 55).

[28] Andrea Di Landro, “Environmental Criminal Law Dependence on Administrative Law. Assessing the Opportunity for a Limited Number of Offences Being Autonomus from Administrative Law”, Ionline (www.lceonline.eu), 1/2022, II, s. 31, 32.

Bu çalışma özelinde üzerinde durmak istediğimiz tartışma, yetkili makamdan gerekli izni alabileceği halde almamış ya da alamamış olan kişilerin gerçekleştirdiği davranışların cezalandırılmasının gerekip gerekmediğidir. Çevre ceza hukuku alanında yer alan suçlar bakımından yapılan değerlendirmelerde, bir görüşe göre, izin alınması gerektiği halde izin alınmamış davranışın, izin verilebilir durumda olup olmamasının bir önemi yoktur. Davranışın “izin verilebilir” durumda olması, tek başına bir hukuka uygunluk nedeni yaratmaz; zira hukuka uygunluğun gerçekleşmesi için, şekli anlamda izin işleminin var olması aranmalıdır. Ancak bu konudaki bir başka görüşe göre, fail izin verilebilen bir aktivitenin icrasına, bürokratik sebeplerden dolayı aslında alabileceği izni almaksızın başlarsa, failin cezalandırılıp cezalandırılmayacağı meselesi ortaya çıkmaktadır. Esasında söz konusu davranışın izin almaksızın gerçekleştirilmesi, tipe uygun görünmektedir; ancak, ilgili ceza normuyla korunan hukuki varlığa zarar vermeyen ya da onu tehlikeye atmayan bir davranış sebebiyle kişinin cezalandırılması nasıl meşrulaştırılacaktır? Zira davranış, korunan hukuki varlığa zarar vermiyor ya da onu tehlikeye atmıyorsa, gerekli izin alınmaksızın faaliyetin yürütülmesi ancak idare hukuku anlamında bir ihlal teşkil edebilir. İdare hukukuna ilişkin bir ihlalin cezalandırılması da ceza hukuku bakımından meşru değildir. Dolayısıyla ceza normuyla sadece “maddi olarak izin alamayacak” bir davranış cezalandırılmalıdır.^[29]

Öğretideki bir görüşe göre, çevreye ilişkin hukuki varlıkları ihlal etmeyen bir davranış sebebiyle çevre suçu işlemekten hüküm kurulması hatalı görünmekle birlikte, bu suçlarla çevresel ve insani menfaatlerin yanı sıra idari menfaatler de korunmaktadır. Nitekim izne tabi olup da idarenin bilgisi olmaksızın bir faaliyette bulunulması, idarenin çevreyi koruma görevinin yok sayılması demektir. Kanun koyucu, faaliyetin “izin almaksızın” yürütülmesi şartını getirirken, idari usullere aykırı davranılmasını

[29] Bu konuda bkz. Yener Ünver ve Ayşe Nuhoglu, *Federal Almanya Çevre Ceza Hukuku*, İstanbul, Beta, 1999, s. 64, 65.

cezalandırmaktadır. Dolayısıyla bu suçlarla idari değerlerin de korunduğu gözetilerek, “maddi olarak izin alabilecek” bir davranışın da izin almadan yürütülmesi cezalandırılmalıdır.^[30]

Bizim daha yerinde olduğunu düşündüğümüz bir görüşe göre, idarenin değerlendirmesine ceza hakimini bağlayıcı bir değer atfetmek doğru olmayacaktır. Zira aksi halde, suçu oluşturan fiile ilişkin tespitlerin bir kısmı yargı denetimi dışına çıkacak ve bu da muhakeme hukuku ilkelerini altüst edecektir. Yine bu halde, idarenin izin ya da yetkilendirme taleplerini reddeden kararlarının da bağlayıcı olduğu sonucuna ulaşmak gerekir; ancak bunun kabul edilemeyeceği çok açıktır.^[31] Öte yandan idarenin izin vermeme işleminin açıkça hukuka aykırı olduğu hallerde fiilin cezalandırılması durumunda idari düzenin de korunmasından bahsedilemeyecektir. Zira idari düzenin korunması adına, izin başvurusu idare tarafından hukuka aykırı bir şekilde reddedilen kişinin gerçekleştirdiği ve aynı zamanda korunan hukuki varlığa (kamu güvenliği, çevre gibi) zarar vermeyen davranışları cezalandırmak, hukuka aykırı işlemlere bir değer atfetmek ve davranışın ihlal edici içeriğinin idari işlemler tarafından tespit edilmesi anlamına gelir ki bu sonuç kabul edilemez. Davranışın tipe uygun olduğunu ve ihlal edici içeriğe sahip olduğunu, bir başka deyişle, korunan hukuki varlığı ihlal etmeye elverişli olduğunu tespit etme görevi, münhasıran ceza hakimine aittir. Öyleyse, idareden izin almadığı halde izin alabilecek nite-

[30] Volkan Maviş, *Türk Ceza Kanunu’nda Çevreye Karşı Suçlar*, Ankara, Yetkin, 2021, s. 188, 189.

[31] Nevzat Toroslu, “Doğal Çevrenin Kirletilmesi ve Ceza Hukuku”, in. Prof. Dr. Akif Erginay’a 65 inci Yaş Armağanı, Ankara, Olgaç Matbaası, AÜHF Yay No. 460, 1981, s. 158; Ayrıca belirtmek isteriz ki hukuki varlıklara zarar verilmesinden veya tehlikeye atılmasından bağımsız olarak, belirli idari nitelikteki menfaatlerin korunması adına gerekli koşulların sağlanması hedefleniyorsa, normun suçlar arasında değil kabahatler veya idari düzenin sağlanmasına yönelik diğer kanunlar arasında yer alması daha doğru olacaktır. Nitekim İCK m. 678 hükmünün kabahatler arasında yer alması, kanun koyucunun idari nitelikteki menfaatleri de korumak istemesiyle açıklanmıştır. Bu konuda bkz. Santangelo – Dambruoso, §1.

likteki bir davranışın (örneğin idarenin izin vermeme işlemi idari yargıda iptal edilmişse), korunan hukuki varlığı ihlal edici nitelikte olmadığı tespit edilmişse (örneğin sanık gerçekleştirdiği faaliyetin tehlikeli olmadığını ispat etmişse) suçun meydana gelmediği sonucuna ulaşılmalıdır.

II. MADDİ KONU

Suçun maddi konusu, suçun üzerinde gerçekleştiği insan veya şeydir.^[32] Elbette bu fiilin üzerinde gerçekleştiği her insan ya da şey değil, sadece tipik fiili tanımlayan normda yer alan insan veya şeydir. Bu anlamda suçun maddi konusu, tipik fiilin üzerinde gerçekleşmesi zorunlu olan insan ya da şey olarak tanımlanmaktadır.^[33]

TCK m. 174/1 hükmünün 1. cümlesinde yer alan suçun konusu “*nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik*” maddelerdir. Ayrıca kanun bu maddelerin “*patlayıcı, yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı*” nitelikte olmasını aramıştır. Kanun koyucu, TCK m. 6/1-f’nin 2. ve 5. bentlerinde yer alan hükümleri tekrarlamıştır.^[34] Öyleyse suçun konusunun silah olduğu söylenebilir.^[35]

TCK m. 174/1 hükmünün 2. cümlesinde yer alan suçun konusu ise, bi-

[32] Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*, İstanbul, Beta, 11. Baskı, Cilt I, 1997, s. 333; Zeki Hafızoğulları ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, US-A, 8. Baskı, 2015, s. 209; Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Ankara, Seçkin, 23. Baskı, 2023, s. 201; Suçun maddi konusuyla ilgili kapsamlı bir inceleme için bkz. Uğur Orhan, *Suçun Maddi Konusu*, Ankara, Seçkin, 2023, s. 19 vd.

[33] Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi*, s. 185; Toroslu – Toroslu, s. 110; Vincenzo Manzini, Pietro Nuvolone ve Gian Domenico Pisapia, *Trattato di diritto penale italiano*, Utet, 5. Baskı, 1985, Vol. I, s. 624.

[34] Özen, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, s. 63.

[35] Evik, s. 67, 68.

rinci cümlede sayılan maddeleri imal etmek, işlemek veya kullanmak için gerekli olan malzeme ve teçhizatır.^[36] Hangi malzeme ve teçhizatın suçun konusunu oluşturacağı belirtilmemiştir.^[37] Dolayısıyla, suçun meydana gelmesi için failin birinci cümlede sayılan maddeleri imal etmek, işlemek veya kullanmak amacının şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispatlanması gerekir. Bu suçun meydana gelmesi için kamu güvenliği üzerinde somut bir tehlikenin meydana gelmesi de aranmayacağından, korunan hukuki varlığın ihlali, gittikçe daha fazla suçun sübjektif unsuruyla bağlantılı bir şekilde belirlenecektir.^[38]

TCK m. 174/3 hükmünde düzenlenen suçun konusu ise sadece patlayıcı maddelerdir.^[39] Hem TCK m. 174/1 hem de TCK m. 174/3 hükmünün konusunu teşkil eden “*Patlayıcı maddeler, hareket ve şok etkisiyle değişen, yüksek derecede ısı, büyük hacimde gaz meydana getiren, katı, sıvı ve gaz halindeki kimyasal madde veya karışımlara denilmektedir. Patlama, patlayıcı maddenin kıvılcım (ateş), reaksiyon (asit) ve şok (güç kaynağı) etkisiyle ateşlenmesiyle yüksek derecede ısı, ışık, gaz, ses ve basınç oluşturarak hava içerisinde aniden ve şiddetle yayılması olayını ifade etmektedir. Patlayıcı maddelerin imal amacına uygun şekilde etkisini meydana getirebilmesi için ateşlenmesi gerekmektedir. Bu ateşleme genel olarak hararet ve şok etkisi oluşturabilecek bir*

[36] Evik, s. 69.

[37] TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçun konusunu belirleme yetkisinin idari makamlara bırakılmış olduğu ve bu nedenle düzenlemenin suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırılık teşkil ettiği hakkında bkz. Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Seçkin, 16. Baskı, 2023, s. 71; Maddi konunun belirsiz olması ya da idare tarafından belirlenecek olması, ceza kanunun tekelciliği ilkesine aykırılık teşkil eder ve kanunilik ilkesiyle amaçlanan politik – garanti edici işlevin zayıflamasına, dahası ortadan kalkmasına sebep olur. Bu konuda bkz. Güneş Okuyucu Ergün, *Ceza Kanunlarının Açıklığı İlkesi*, Ankara, Yetkin, 2023, s. 60 vd.

[38] İCK m. 435 hükmünde düzenlenen suç bakımından yapılan benzer yöndeki tespitler için bkz. Santangelo, §1.

[39] Evik, s. 69.

etki ile sağlanmaktadır. Örneğin, fitiller, kapsüller (fünye), bombalar gibi.^[40]

Nükleer madde, 5 Mart 2022 tarihli ve 7381 sayılı “Nükleer Düzenleme Kanunu”nun “Tanımlar” başlıklı 2. maddesinin 1/k bendinde “*Uran-yum, toryum, plütonyum ile diğer bölünebilir maddelerin Kurum tarafından belirlenen izotopları ile fiziksel ve kimyasal formlarını, ... ifade eder.*”^[41] şeklinde tanımlanmıştır. Bir atomun parçalanması veya iki atomun bir araya gelmesiyle meydana çıkan enerjiden faydalanılarak yapılan ve geliştirilen silahlar da nükleer silah olarak tanımlanmaktadır. Nükleer silahların insanlara yönelik çok büyük yıkıcı etkileri olduğu için bu silahların satımının, yayılmasının ve kullanılmasının önüne geçebilmek için ulusal ve uluslararası düzeyde önlemler alınmış ve alınmaya da devam edilmektedir.^[42]

[40] Uğur Ersoy, *Silah Hukuku*, Ankara, Adalet, 2023, s. 263; Patlayıcı maddeye ilişkin olarak mevzuatta da tanımlara rastlamak mümkündür. Örneğin 24 Şubat 2000 tarihli ve 4536 sayılı “Denizlerde ve Yurt Yüzeyinde Görülen Patlayıcı Madde ve Şüpheli Cisimlere Uygulanacak Esaslara İlişkin Kanun”un “Tanımlar” başlıklı 3/a maddesine göre “*Patlayıcı madde: Harp maksatları için kullanılan bütün patlayıcıları, silah sevk sistemlerini, patlayıcı ihtiva eden ordudonatım malzemelerini, nükleer silahları ve kimyasal maddeleri de içeren; uçak bombaları, harp başlıkları, güdümlü ve balistik füzeler, el bombaları, roketler, ağır silah mühimmatları, mayınlar, el yapımı patlayıcılar, torpidolar, su bombaları, tahrip kalıpları, payroteknik malzemeler, kesici veya sevkediciler, elektronik patlayıcılar ile benzer şekilde patlama sonucu kişide ölüm veya yaralanma, teçhizat ve binalarda hasara sebep olabilecek her türlü maddeleri, ... ifade eder.*”; Bir diğer tanıma da 14 Ağustos 1987 tarihli ve 87/12028 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan “Tekel Dışı Bırakılan Patlayıcı Maddelerle Av Malzemesi ve Benzerlerinin Üretimi, İthali, Taşınması, Saklanması, Depolanması, Satışı, Kullanılması, Yok Edilmesi, Denetlenmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Tüzük”ün “Deyimler” başlıklı 2/A maddesinde yer verilmektedir; Bir başka tanım için “Tehlikeli Malların Karayolu ile Uluslararası Taşımacılığına İlişkin Anlaşma”nın “Sınıflandırma” başlıklı 2. Kısımının “Sınıfa özgü hükümler” başlıklı bölümünün altında düzenlenen 2.2.1 hükmüne bakınız.

[41] Bu konuda ayrıca bkz. “Nükleer Tesislerin ve Nükleer Maddelerin Emniyetine İlişkin Yönetmelik”in (Resmi Gazete, 11 Haziran 2024, Sayı 32573) ekinde yer alan tablo.

[42] Ersoy, s. 290, 291.

Radyoaktif madde, “Radyoaktif Maddelerin Serbestleştirilmesi ve Salımına İlişkin Yönetmelik”in^[43] “Tanımlar” başlıklı 4. maddesinin 1/d hükmüne göre, “*Nükleer madde, radyoaktif kaynak ve radyoaktif atıklar da dâhil olmak üzere, çekirdekleri kendiliğinden bozunmaya uğrayarak radyasyon yayan izotop veya izotopları içeren maddeleri, ... ifade eder.*” Radyoaktif veya radyolojik silahlar da nükleer silahların dışında kalan radyoaktif parçalanma sonucunda meydana gelen tehlikeler aracılığıyla yok etmek, zarar vermek ya da yaralamak amacıyla kullanılan ve radyoaktif maddeleri yaymak için özel olarak tasarlanmış herhangi bir araç, silah veya teçhizat olarak tanımlanmaktadır. Radyolojik silahlar genellikle yoğun insan popülasyonunun bulunduğu bölgelerde panik ve insan kaybına sebep olan ve terör amaçlı kullanılan silahlardandır.^[44]

Kimyasal madde, “Kimyasal Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik”in^[45] “Tanımlar” başlıklı 4. maddesinin 1/c hükmüne göre, “*Doğal halde bulunan, üretilen, herhangi bir işlem sırasında kullanılan veya atıklar da dâhil olmak üzere ortaya çıkan, bizzat üretilmiş olup olmadığına veya piyasaya arz olunup olunmadığına bakılmaksızın her türlü element, bileşik veya karışımları, ... ifade eder.*”^[46]

[43] Resmî Gazete, 01 Eylül 2023, Sayı 32296.

[44] Ersoy, s. 293, 294.

[45] Resmî Gazete, 12 Ağustos 2013, Sayı 28733.

[46] 14 Aralık 2006 tarihli ve 5564 sayılı “Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretimi, Stoklanması ve Kullanımının Yasaklanması Hakkında Kanun”un “Tanımlar” başlıklı 2. maddesine göre, “*Toksik kimyasal madde: ... yaşam süreçleri üzerindeki kimyasal etkisi yoluyla, insanlarda veya hayvanlarda ölüme, geçici veya daimi engelliliğe neden olabilecek ... kimyasal maddeleri*”, “*Kimyasal silah: ... toksik kimyasal maddeler ve bunların prekürsörlerini; toksik kimyasal maddelerin, savaş gereçleri ve aygıtlarının kullanımı sonucunda ortaya çıkacak olan zehirleyici nitelikleri yoluyla ölüme veya başka bir hasara yol açmak üzere özel olarak tasarımı yapılmış olan herhangi bir cihazı, aparatı veya düzeneği; bu savaş gereçleri ve aygıtlarının kullanımıyla doğrudan doğruya ilişkili bir biçimde kullanılmak üzere özel olarak tasarımı yapılmış olan herhangi bir cihazı, aparatı veya düzeneği*” ifade eder.

Kimyasal silah da kimyevi özellikleri sebebiyle öldürücü, yaralayıcı, ya da tahriş edici etki gösteren veya geçici felce, körlüğe, sağırılığa, göz yaşarmasına, bilinç kaybına neden olan, sis, iz ve yangın meydana getiren katı, sıvı yahut gaz halinde bulunabilen kimyevi maddeler kullanılarak yapılan silahlar olarak tanımlanmaktadır. Bu silahların da büyük çaplı yıkıcı etkileri sebebiyle üretilmelerini ve kullanılmalarını sınırlandırmak ve engellemek için ulusal ve uluslararası düzeyde önlemler alınmaktadır.^[47]

Biyolojik maddeye ilişkin bir tanıma “Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik”in^[48] “Tanımlar” başlıklı 4/1-b maddesinde rastlamak mümkündür. Buna göre, “*Biyolojik etkenler: Herhangi bir enfeksiyona, alerjiye veya zehirlenmeye neden olabilen, genetik olarak değiştirilmiş olanlar da dâhil mikroorganizmaları, hücre kültürlerini ve insan endoparazitlerini, ... ifade eder.*” Öğretide de biyolojik silahlar, genellikle askeri amaçlarla kullanılan ve mikroplar, virüsler, bakteriler aracılığıyla düşman bölgesinde hastalıkların çıkartılmasına yarayan silahlar olarak tanımlanmaktadır. Biyolojik silahları, potansiyel açıdan tahrip etkisi yüksek kitle imha silahları olarak da tanımlamak mümkündür.^[49]

Gerekli tedbirler alınmaksızın, nükleer ve radyoaktif maddelerin insanla temas etmesi halinde “*yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı*” etkiler ortaya çıkarken, bütün kimyasal ve biyolojik maddelerin temasında söz konusu etkilerin ortaya çıkacağından bahsedilemez.^[50]

[47] Ersoy, s. 295, 296; Aynı yönde tanımlamalar için bkz. Gerçekler, s. 1702.

[48] Resmî Gazete, 15 Haziran 2013, Sayı 28678.

[49] Bkz. Ersoy, s. 301; Benzer yönde tanım için bkz. Gerçekler, s. 1701.

[50] Olgun Değirmenci, “Askeri Ceza Kanunu Uygulamasında Silah Kavramı”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 1, 2016, s. 96.

III. FAİL VE MAĞDUR

TCK m. 174 hükmünde düzenlenen her üç suç tipi de fail bakımından bir özellik göstermemektedir. Bir başka deyişle, herkes suçun failin olabilir.^[51]

Ceza normu tarafından korunan ve suç fiili ile ihlal olunan hukuki varlığın hamili olarak suçun mağduru^[52], TCK m. 174 hükmü özelinde, toplumdur. Zira söz konusu ceza normu ile toplumun bu tür genel tehlikelerden korunmasına yönelik kamusal menfaat, bir başka deyişle kamu güvenliği korunmaktadır ve bu menfaatin hamili de toplumdur.

IV. MADDİ UNSUR

A. DAVRANIŞ

TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde yer alan düzenlemeye göre, yetkili makamlardan izin alınmaksızın niteliği kanunda belirtilen tehlikeli maddeyi “*imal, ithal veya ihraç eden, ülke içinde bir yerden diğer bir yere nakleden, muhafaza eden, satan, satın alan veya işleyen kişi...*” cezalandırılacaktır. Fiilin bu yapısı sebebiyle suç, seçimlik davranışlı bir suçtur. İcra hareketleriyle işlenebilen bu suç, tek bir hareketin yapılmasıyla işlenebileceği gibi birden fazla hareket yapılarak da işlenebilir.^[53] TCK m. 174/1 hükmünde yer alan seçimlik davranışlardan muhafaza etmek, depolamak, nakletmek, kabul etmek ve bulundurmak davranışları bakımından, davranışların temadi edecek kadar devam etmesi gerekir. Bir başka deyişle bu

[51] Gerçekler, s. 1700.

[52] Suçun mağduru kavramıyla ilgili olarak ayrıca bkz. Tuğrul Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 61, Sayı 2, 2012, s. 659 vd; Eylem Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, Ankara, Seçkin, 2021, s. 657 vd.

[53] Özen, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, s. 63; Evik, s. 71; Gerçekler, s. 1700.

davranışlar bakımından suç, mütemadi suçtur.^[54] Ancak diğer davranışlar bakımından bu suçun bir ani suç olduğunu söylemek gerekir.^[55]

Suçun meydana gelmesi için sayılan bu davranışların “*yetkili makamların izni olmaksızın*” gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu koşula ilişkin olarak öğretideki bir görüşe göre, iznin var olması durumunda davranış hukuka uygun olacağı için, “izin” şartı hukuka aykırılık unsuru kapsamındadır.^[56] Suçun meydana gelmesinin idari bir şartın yokluğuna bağlı olduğu hallerde, ikili bir ayrıma giden bir görüş de bulunmaktadır. Buna

[54] Evik, s. 86; Yargıtay’ın da TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçun mütemadi suç niteliğinde olduğunu belirten kararları bulunmaktadır. Bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 15 Şubat 2023 Tarihli ve E. 2021/3521, K. 2023/494 Sayılı Kararı: “... *Sanığın üzerine atılı 5237 sayılı TCK’nın 174/1 inci maddesinde tanımlanan tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçunun mütemadi suç niteliğinde olduğu, suçun mütemadi niteliğinin ancak hukuki ve fiili kesinti ile mümkün olabileceği, bu durumda da eylemin yeni bir suç oluşturacağı, aksi takdirde tek bir suçun işlenmesi kapsamında birden fazla hareketin gerçekleşmesinin suçun mütemadi özelliği nedeniyle TCK’nın 43 üncü maddesi kapsamındaki zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasının imkan vermeyeceği gözetilerek sanığın 04.12.2017 tarihinde Mardin ili Kızıltepe ilçesinden teslim alarak Diyarbakır iline getirdiği bomba yapım malzemelerinin bir kısmını 18-20.01.2018 tarihlerinde Diyarbakır ilinden Antalya ili Kemer ilçesine sevk etmesi, bir kısmını 18-20.03.2018 - 04-10.09.2018 tarihlerinde Diyarbakır ilinden Çankırı iline sevk etmesi, kalan kısmını da 01.11.2018 tarihinde Diyarbakır ilinden İstanbul iline sevk ederken yakalanmasında ibaret fiilinin tek bir suçun işlenişi kapsamında gerçekleşen birden fazla hareketlerden ibaret olup isnat edilen tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçu kapsamında birden fazla nakil işlemi yapması suçun “mütemadi suç” olma özelliği nedeniyle tek ceza verilmesi gerektiğinden TCK’nın 43 üncü maddesinin uygulanamayacağı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması hukuka aykırı görülmüştür.*”. Aynı yönde bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 11 Mart 2024 Tarihli ve E. 2021/3613 K. 2024/3743 Sayılı Kararı, (www.lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 08 Kasım 2024).

[55] Özen, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, s. 63.

[56] Evik, s. 71; Özen, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, s. 65: Yazar da söz konusu şartı “hukuka aykırılık” başlığı altında incelemektedir; Alman Ceza Kanunu m. 324, m. 324a, m. 325 hükümlerinde yer alan “*yetkili olmaksızın*” ve “*idare hukukundan kaynaklanan yükümlülükleri ihlal ederek*” ifadeleriyle hukuka özel aykırılık düzenlemeleri yapıldığı belirtilmektedir. Bu konuda bkz. Di Landro, s. 35, 36.

göre, sadece istisnai bazı durumlarda izin verilen tehlikeli ve istenmeyen bir davranış söz konusuysa, bir başka deyişle davranışın toplumsal açıdan faydalı olmadığı ya da değerden yoksun olduğu ve söz konusu davranışa izin verilebilmesinin toplumun menfaatleri karşısında bir değer tartımının yapılmasını gerektirdiği hallerde, yetkili merciin izni, bir hukuka uygunluk nedenidir. Ancak iznin varlığı, istenen veya toplumsal sözleşmeye uygun davranışların daha etkili bir şekilde denetlenmesi amacını güdüyorsa, iznin alınmaması, tipikliğe ilişkindir. Bu sebeple TCK m. 174 hükmü bakımından yetkili merciin iznin bulunması, bir hukuka uygunluk nedenidir. Çünkü toplumun güvenliği bakımından tehlike arz eden ve ancak istisnai hallerde izin verilebilen bir davranış söz konusudur. Öte yandan TCK m. 184/1 hükmünde yer alan “*yapı ruhsatiyesi almadan veya ruhsata aykırı olarak*” ifadesi tipikliğe ilişkindir. Zira bu düzenlemeyle ön plana çıkan amaç, alanda faaliyet gösteren kişilerin gerekli şartlara sahip olup olmadıklarını sağlayıp sağlamadıklarını denetlemektir.^[57]

Benzer bir düzenlemenin yer aldığı TCK m. 181/2 hükmü bakımından yapılan bir değerlendirmeye göre, iznin bulunması hali “hakkın kullanılması” hukuka uygunluk nedeni kapsamında kabul edilmelidir. Kanun koyucu suçun meydana gelmesi için davranışın “izinsiz” bir şekilde gerçekleştirilmesi şartını arayarak, söz konusu çevre ihlalinin sosyal bakımdan zararlı ve izin verilemez saydığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla ancak izin alınarak gerçekleştirilen bir davranış, çevreye zarar vermeyecek veya onu tehlikeye atmayacaktır; böylece davranış, hukuka uygun kabul edilecektir.^[58] Ancak bizim de daha yerinde olduğunu düşündüğümüz bir görüşe göre, atık veya artıkların “izinli” olarak ülkeye sokulması tipiklikte bir unsur olarak düzenlendiği için, iznin varlığı hukuka uygunluk sebebi değil,

[57] Neslihan Göktürk, “Suçun Yasal Tanımında Yer Alan “Hukuka Aykırılık” İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2016, s. 445, 446.

[58] Maviş, s. 182, 183.

tipikliği kaldıran hal olarak kabul edilmelidir.^[59] Nitekim izinsizlik hali, suç tanımında yer alan fiilin gerçekleştirilme şeklini nitelediği için, bunu tipikliğin bir unsuru olarak kabul etmek daha yerinde olacaktır.^[60] TCK m. 174/1 hükmünde yer alan “izin” şartı ile TCK m. 181/2 hükmünde yer alan “izin” şartı ve TCK m. 184/1 hükmünde yer alan “*yapı ruhsatiyesi almadan veya ruhsata aykırı olarak*” şartları arasında ayırım yapmayı gerektirecek bir farklılık bulunmamaktadır. Söz konusu bu şartlar, tipiklikte birer unsur olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle yetkili makamlardan izin alınarak tehlikeli maddelerin örneğin satın alınması veya depolanması halinde TCK m. 174/1 hükmünde yasaklanan fiil, tipe uygun bir şekilde meydana gelmemiş olacaktır. Ancak davranışların, iznin sınırlarının dışında kalması halinde veya iznin hileye başvurulmasıyla elde edilmesi hallerinde tipik fiilin meydana geleceğine şüphe yoktur.

TCK m. 174/3 hükmünde açıkça yer almasa da “*önemsiz miktarda tür ve patlayıcı maddeyi satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi*” yetkili makamlardan gerekli izni almışsa, davranışının suç teşkil etmeyeceğini kabul etmek gereklidir. Zira gerekli izinle önemli miktarda tür ve patlayıcı maddeyi satın alma, kabul etme veya bulundurma hareketleri suç teşkil etmiyorsa aynı sonuca önemsiz miktarda tür ve patlayıcı madde bakımından da ulaşmak gerekir.^[61]

TCK m. 174/1 hükmünün 1. cümlesinde düzenlenen suçun ilk seçilmiş davranış, tehlikeli maddeleri imal etmektir. TDK’ya göre imal et-

[59] Ali Kemal Yıldız, “Çevrenin Kasten Kirletilmesi”, *Özel Ceza Hukuku, Cilt V, Genel Tehlike Yaratan, Çevreye Karşı ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar*, İstanbul, On İki Levha, 2019, s. 207.

[60] Levent Emre Özgüç, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu*, İstanbul, On İki Levha, 2020, s. 200.

[61] Özen, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, s. 67; Evik, s. 71, 72.

mek, “*ham maddeyi işleyerek bir mal üretmek*” anlamına gelmektedir.^[62] Bu anlamda tehlikeli madde imal etmek, söz konusu maddenin yapımında kullanılan, patlayıcı, aşındırıcı, yanıcı, yaralayıcı bir maddeye dönüşmeye müsait ham maddeyi (TCK m. 174/1 hükmünün 2. cümlesinde düzenlenen suçun konusunu oluşturan malzeme ve teçhizatın) sair tıbbi, fenni, bilimsel yahut basit yöntemlerle işleyerek madde kapsamında bir tehlikeli maddeye dönüştürmek olarak anlaşılmalıdır.^[63]

Tehlikeli maddeyi yetkili makamların izni olmaksızın ithal etmekten anlaşılmaması gereken, söz konusu maddenin başka bir ülkeden herhangi bir yöntemle Türkiye’ye sokulmasıdır. Ülkeden anlaşılmaması gereken “gerçek anlamda ülke” olarak Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularıdır (TCK m. 8/2-a).^[64] Tehlikeli maddeyi, yetkili makamların izni olmaksızın ihraç etmek de söz konusu maddenin, Türkiye sınırları dışına herhangi bir yöntemle çıkartılmasıdır. Söz konusu malın Türkiye’de imal edilmiş olup olmadığının veya başka bir ülkeden ithal edilip edilmediğinin bir önemi yoktur.^[65]

Tehlikeli maddeleri, yetkili makamın izni olmaksızın ülke içinde bir yerden diğer bir yere nakletmek, söz konusu maddeyi bir yerden başka bir yere iletmek anlamındadır. Ancak bu naklin, ülke sınırları içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Zira ülke içerisinden başka ülkeye nakletmek hareketi, ihraç anlamına gelecektir. Benzer şekilde, tehlikeli maddeyi yabancı bir ülkeden Türkiye sınırları içerisine sokmak da ithal anlamına

[62] TDK Güncel Türkçe Sözlük, “İmal etmek” Maddesi, (<https://sozluk.gov.tr>) (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2024).

[63] Evik, s. 73.

[64] Yıldız, s. 202; Krş. Evik, s. 74: Yazar, ülkeden anlaşılmaması gerekenin içine farazi anlamda ülkenin (TCK m. 8/2-b,c,d) de dahil edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

[65] Evik, s. 75.

gelecektir.^[66]

Bu aşamaya kadar açıklanan seçimlik davranışlar, ETCK m. 264/1 hükmündeki yer alan “*Her kim ait olduğu merciden ruhsat almaksızın dinamit veya bomba veya buna benzer yıkıcı veya öldürücü alet veya barut ve benzeri ateşli ecza yapar veya bunları yabancı bir ülkeden Türkiye’ye sokar veya sokmaya aracı olur veya ülke içinde bir yerden diğer bir yere götürür veya yollar veya götürmeye bilerek aracılık ederse...*” şeklinde belirtilen davranışların yeni TCK’daki karşılıklarıdır. Bundan sonra açıklanacak olan muhafaza etmek, satmak, satın almak ve işlemek davranışları ise, ETCK m. 264/5 hükmünde yer alan “*Ruhsatsız bu gibi şeyleri taşıyanlar veya bulunduranlar veya satanlar veya satmaya çalışanlar veya alanlar...*” şeklinde belirtilen davranışların yeni TCK’daki karşılıklarıdır. Kanun koyucu, ETCK’da iki ayrı fıkra da yer alan bu seçimlik davranışları, yeni TCK’da tek bir fıkra da birleştirmiş ve söz konusu seçimlik davranışlar, “*...ülke içinde bir yerden diğer bir yere nakleden, muhafaza eden, satan, satın alan veya işleyen...*” şeklinde düzenlenmiştir. Böylece ETCK’dan farklı olarak muhafaza etme, satma, satın alma ve işleme davranışlarının da ancak ülke içerisinde işlenmeleri halinde tipik sayılabilecekleri ve cezalandırılacakları söylenebilir. Ne var ki yetkili makamdan izin almaksızın tehlikeli maddeyi imal etmek şeklindeki davranış, nerede işlenirse işlensin tipik olmasına karşılık; tehlikeli maddeyi işlemek şeklindeki davranışın, ancak ülke içinde işlenmesi halinde tipik olmasının makul bir gerekçesini bulmak mümkün değildir. Kanun koyucu, ETCK’da yer alan iki fıkrayı tek bir fıkra da birleştirirken özensiz davranmış ve muhafaza etme, satma, satın alma ve işleme davranışlarının da ancak ülke içerisinde işlenmeleri halinde tipik sayılabilecekleri bir düzenleme ihdas etmiştir. Kanun koyucunun asıl iradesi bu yönde olmasa dahi, normun lafzi yorumundan çıkan kaçınılmaz sonuç budur.

Muhafaza etmek, sözlükte “*korumak, saklamak, olduğu gibi bırakmak,*

[66] Evik, s. 76.

kapatmak” şeklinde tanımlanmaktadır.^[67] Böylece tehlikeli maddelerin yetkili makamlardan izin almaksızın ülke içinde korunması, saklanması, bir yere kapatılarak depolanması gibi davranışlar yasaklanmıştır.

Tehlikeli maddelerin yetkili makamlardan izin almaksızın ülke içinde satılması ve satın alınması yasaklanmıştır. Böylece tehlikeli maddelerin bir bedel karşılığında zilyetlik ve mülkiyetinin devredilmesi ve söz konusu maddelerin zilyetlik ve mülkiyetinin bir bedel karşılığında devralınması şeklindeki davranışlar TCK m. 174/1 hükmünü ihlal edecektir.

İşlemek, sözlükte “*bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek*” şeklinde tanımlanmaktadır.^[68] Örneğin bir patlayıcı maddenin etki menzilini artırmak, maddeyi uzak mesafeden patlatmayı sağlayan cihazları eklemek, maddenin tespitini zorlaştırmak adına işlemler yapmak, tehlikeli maddelerin yetkili makamlardan izin almaksızın işlenmesi davranışını oluşturabilir. Bu işlemlerin sadece ülke sınırları içerisinde yapılmasının yasaklanması, haklı olarak eleştirilmektedir. Bize göre de tehlikeli maddeyi üretmekle onu işlemek arasında kanun koyucunun bir ayırım yapmasının makul bir açıklaması yoktur. İşlemenin de nerede gerçekleştirildiğinin bir önemi olmadan yasaklanması, normla korunan hukuki varlığı etkili bir şekilde korumak bakımından daha yerinde olurdu.^[69]

TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesiyle kanun koyucu, TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde düzenlenen suçun hazırlık hareketleri niteliğinde olan davranışları da yasaklamıştır. Yetkili makamların izninin yokluğu, bu suç bakımından da tipikliğe dahil olup, yetkili makamlardan izin alındığı ve iznin kapsamı içinde faaliyet yürütüldüğü takdirde davra-

[67] TDK Güncel Türkçe Sözlük, “Muhafaza etmek” Maddesi, (<https://sozluk.gov.tr>) (Erişim Tarihi: 25 Eylül 2024).

[68] TDK Güncel Türkçe Sözlük, “İşlemek” Maddesi, (<https://sozluk.gov.tr>) (Erişim Tarihi: 25 Eylül 2024).

[69] Evik, s. 78.

nış, tipik sayılmayacaktır.

İthal etmek ve ihraç etmek davranışlarına ilişkin açıklamalar daha önce yapıldığı için tekrar edilmeyecektir. Kanun koyucu, birinci cümlede düzenlediği suç bakımından satmak davranışını cezalandırırken; ikinci cümlede düzenlediği suç bakımından satışa arz etmek davranışını cezalandırmayı tercih etmiştir. Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ve müstehcenlik suçlarında olduğu gibi, bu düzenlemede de tehlikeli olarak değerlendirdiği maddelerin yayılmasını engellemek için, satıştan önceki bir aşama olan satışa arz davranışını yasaklamayı tercih etmiştir. Bu anlamda satışa arz fiilinden ne anlaşılması gerektiği, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuyla ilgili açıklamalardan yola çıkarak ortaya konulabilir. Satışa arz etmek, suçun konusunu oluşturan malın, bir bedel karşılığında devredilmek üzere ortaya konulmasıdır. Failin, suçun konusunu oluşturan malı satma iradesini ortaya çıkartan bir davranışı göstermesiyle satışa arz gerçekleşmiş olur.^[70]

Başkalarına vermek, üçüncü kişiler için suçun konusunu oluşturan eşya üzerinde tasarrufta bulunma imkanının yaratılmasıdır. Başkalarına vermenin bir ücret karşılığında olmaması gerekir. Nitekim verme, ücret karşılığı olduğunda satma davranışı söz konusu olacaktır. Suçun konusunu oluşturan eşya üzerinde tasarrufta bulunma imkanını elde eden kişi, kabul etme davranışını gerçekleştirmiş olacaktır. Bu eşya üzerinde fiili ege- menliğin devam ettirilmesi halinde ise suçun konusu eşyayı bulundurma davranışı gerçekleştirilmiş olacaktır. Bu seçimlik davranış bakımından suç, kesintisiz suç özelliği gösterir ve bulundurmanın uzun veya kısa süreli olmasının bir önemi yoktur.^[71] Bulundurmak, TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesinde düzenlenen suç bakımından bir seçimlik davranış teş-

[70] Hamide Zafer, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti”, *Özel Ceza Hukuku, C. V, Genel Tehlike Yaratan, Çevreye Karşı ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar*, İstanbul, On İki Levha, 2019, s. 339.

[71] Zafer, s. 340 – 343.

kil ederken; aynı hükmün birinci cümlesinde düzenlenen suçun seçimlik davranışlarından birisi değildir. Buna rağmen Yargıtay'ın patlayıcı madde bulundurma davranışını TCK m. 174/1 hükmü içinde değerlendirdiği kararlara rastlamak mümkündür.^[72] Muhafaza etmenin bulundurmaya da kapsadığı düşünülebilse bile, TCK m. 174/1 hükmünün 2. cümlesinde hem depolamanın hem de bulundurmanın düzenlendiği göz önüne alındığında, kanun koyucunun aynı anlama sahip muhafaza etmek ve depolamak ile bunlardan anlamsal olarak ayrılan bulundurmaya^[73] farklı davranışlar olarak nitelendirdiği sonucuna ulaşılabilir. Benzer şekilde, TCK m. 188/3 hükmünde de depolamak ve bulundurmak davranışları ayrı ayrı sayılmıştır. Bu nedenle TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde düzenlenen seçimlik davranışlar arasında bulundurmanın yer almaması bir eksikliktir. Ayrıca TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde belirtilen türden maddenin “bulundurulması” sebebiyle ceza verilmesi de kanunilik ilkesini ihlal etmektedir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, kanun koyucunun, TCK m. 174/1 hük-

[72] Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 05 Aralık 2023 Tarihli ve E. 2021/7710, K. 2023/10036 Sayılı Kararı: “...Farklı zamanlarda imal edildiği belirlenemeyen patlayıcı maddeleri örgütün faaliyeti kapsamında gerçekleştirilen eylemlerde kullandığı kabul edilen sanıklar hakkında patlayıcı madde bulundurma suçunun mütemadi nitelikte olması ve temadinin kesildiği en son bulundurma tarihine kadar gerçekleştirilen eylemlerin tek suç oluşturacağından zincirleme suç hükümlerinin tatbiki imkanının bulunmadığı gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmek suretiyle fazla cezaya hükmolunması, ...”, (www.lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 08 Kasım 2024).

[73] TDK'ya göre muhafaza etmek, “*korumak, saklamak, olduğu gibi bırakmak, kapatmak*” anlamlarına gelirken; depolamak, “*saklamak veya korumak amacıyla depoya koymak, depo etmek, depoda biriktirmek*” anlamlarına gelmektedir. Bununla birlikte bulundurmak, “*bir şeyin hazır durmasını, elde var olmasını sağlamak*” şeklinde tanımlanmaktadır ve böylece anlamsal olarak muhafaza etmek ile depolamaktan ayrılır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, “Muhafaza etmek”, “Depolamak” ve “Bulundurmak” Maddeleri, (https://sozluk.gov.tr) (Erişim Tarihi: 8 Kasım 2024); Öğretide de haklı olarak depolamanın, belirli bir yerde muhafaza altına alma davranışına benzediği belirtilmektedir. Bkz. Evik, s. 79.

münün birinci cümlesinde düzenlediği seçimlik davranışlarda “muhafaza etmek” davranışına yer verirken; ikinci cümlede aynı nitelikteki davranış için “depolamak” terimini tercih etmiş olması, yani aynı madde içerisinde dahi terimsel birliği koruyamamış olması, bu maddenin yazımındaki özensizliklerden bir diğeri olmuştur.

Nakletmek davranışına ilişkin olarak da daha önce açıklamalar yapıldığı için burada tekrar edilmeyecektir.

TCK m. 174/3 hükmünde düzenlenen suç tipinin seçimlik davranışları olan satın alma, kabul etme ve bulundurma hareketleri için de daha önce yapılan açıklamalara bakılmalıdır.

B. HUKUKA UYGUNLUK NEDENLERİNİN BULUNMAMASI

Hukuka uygunluk nedenleri, fiilin hukuka aykırı olmasını engeller ve böylece onun hukuka uygun bir fiil olarak ortaya çıkmasını sağlar. Söz konusu bu nedenler, ceza normu tarafından yasaklanmış bir fiilin, bu fiilin işlenmesine izin veren ya da onu emreden bir normun varlığı sebebiyle, suç olarak ortaya çıkmasını engelleyen özel durumlar şeklinde tanımlanmaktadır.^[74]

Daha önce de açıklandığı üzere, “yetkili makamların izni” bu suç için bir hukuka uygunluk nedeni değil, tipikliği ortadan kaldıran bir haldir. Bu anlamda yetkili makamlardan gerekli izni almak, hakkın kullanılması hukuka uygunluk nedeni kapsamında değerlendirilemez.

Suçun mağduru toplum olduğu için, ilgilinin rızası, bu suç bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olamaz.^[75] Aynı gerekçeyle, bu suç bakımından meşru savunma hukuka uygunluk nedeninin de uygulanması

[74] Toroslu – Toroslu, s. 156, 157.

[75] Evik, s. 89, 90.

mümkün değildir. Zira bu hukuka uygunluk nedeninin uygulanma alanı bulması için savunma fiilinin saldırı fiilini gerçekleştirene yönlendirilmiş olması gerekmektedir. Ancak toplum, herhangi bir haksız saldırı fiili gerçekleştiremeyeceği için, topluma yönelik herhangi bir savunma fiilinin gündeme gelmesi mümkün değildir.^[76] Bununla birlikte, zorunluluk hali uygulanma alanı bulabilir. Örneğin somut hal ve şartlarda, yetkili merciden izin alma olanağı bulunmayan kişi, kendisine yönelik olup bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak zorunluluğu ile patlayıcı madde satın almak ve onu kullanmak zorunda kalabilir.

Alıcı rolüne girerek failden tehlikeli maddeyi satın alan kolluk görevlisi (kışkırtıcı ajan), diğer koşulların da gerçekleşmesi halinde kanun hükmünün yerine getirilmesi hukuka uygunluk nedeninden yararlanabilir.^[77]

V. MANEVİ UNSUR

TCK m. 174 hükmünde yer alan her üç suç tipi de sadece kasten işlenebilen suçlardır. Kanun koyucu bu fiillerin taksirle işlenmesi halinde de cezalandırılacaklarını ayrıca düzenlememiştir.

TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde ve TCK m. 174/3 hükmünde düzenlenen suçlar genel kastla işlenebilirken; TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesinde düzenlenen suç özel kastla işlenebilmektedir. Zira tipik fiillerin, “*bu fıkra kapsamına giren maddeleri imal etmek, işlemek veya kullanmak amacıyla*” gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu suç özel kastla işlendiği için olası kastla işlenmesi mümkün değildir. Ayrıca TCK

[76] Meşru müdafaanın şartlarıyla ilgili olarak ayrıca bkz. Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa*, Ankara, Seçkin, 1995, s. 70 vd.; Hilal Düzenli, *Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma*, Ankara, Turhan, 2020, s. 45 vd.

[77] Bu konuda kapsamlı bir inceleme için ayrıca bkz. Ozan Ercan Taşkın, *Kışkırtıcı Ajan*, Ankara, Seçkin, 2011, s. 182, 183; Aynı yönde görüş için bkz. Evik, s. 90.

m. 174 hükmünde düzenlenen her üç suç tipi de neticesiz suç olduğu için, bu suçların olası kastla işlenmesi mümkün değildir.^[78]

Suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, failin kastının örgütü de kapsamına alması gerekmektedir. Fail, bu fiilleri örgüt faaliyeti çerçevesinde işlediğini bilmeli ve istemelidir.^[79]

VI. SUÇUN NİTELİKLİ HALİ

TCK m. 174/2 hükmüne göre, “*Bu fiillerin suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.*” Cezanın artırılmasını gerektiren bu nitelikli hal, TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen her iki suç tipi bakımından da uygulanma alanı bulacaktır. Öte yandan, maddenin sistematüğını göz önüne alarak bu nitelikli halin TCK m. 174/3 hükmünde düzenlenen suç bakımından uygulanma alanı bulmayacağını belirtmemiz gerekir.

Suç örgütü, TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçları işlemek için kurulmuş olabileceğı gibi başka suçları işlemek için de kurulmuş olabilir. Ancak nitelikli halin uygulanma alanı bulması için örgütün kurulmuş veya yönetilmeye başlanmış olması tek başına yeterli olmayıp, örgüt faaliyeti çerçevesinde TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçların icrasına da başlanmış olması gerekmektedir.^[80]

TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçun, bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde suç, bir terör suçu sayılır (Terörle Mü-

[78] Neticesi bulunmayan suçlarda olası kasttan söz edilemeyeceğine ilişkin ayrıca bkz. Haluk Toroslu, “Suç Uydurma Suçu”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 1, 2013, s. 333; TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçların olası kastla işlenemeyeceğı yönünde ayrıca bkz. Evik, s. 88.

[79] Yaşar, Gökcan ve Artuç, s. 5479; Evik, s. 88, 89.

[80] Evik, s. 91.

cadele Kanunu [TMK] m. 4/1-a). TMK m. 5/2 hükmüne göre, “*Suçun, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması dolayısıyla ilgili maddesinde cezasının artırılması öngörülmüşse; sadece bu madde hükmüne göre cezada artırım yapılır. Ancak, yapılacak artırım, cezanın üçte ikisinden az olamaz.*”

02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunla değişiklikten önce TCK m. 174/2 hükmünde öngörülen ceza artırımını 1/2 oranında olduğu için, TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suç, bu tarihten önce terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmişse, ceza artırımını TMK m. 5/2 uyarınca 2/3 oranından az olmayacak şekilde yapılmaktaydı.^[81]

TMK m. 4/1-a maddesinde sayılan suçlar arasında yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m. 188) suçunun 5. fıkrasında da benzer nitelikte bir nitelikli hal öngörülmüştür. Buna göre, “*Yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, ... suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek ceza bir kat artırılır.*” Öğretilen, TCK m. 188 hükmünde düzenlenen suçun, bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirilmesi halinde, temel cezada TCK m. 188/5 uyarınca bir kat oranında mı yoksa TMK m. 5/1 ve 5/2 maddeleri uya-

[81] Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 10 Kasım 2023 Tarihli ve E. 2021/1828, K. 2023/8925 sayılı kararı: “*Bu suçun suç tarihi EYP’nin bulunduğu tarih olan 28.06.2016 tarihidir. Suç tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 5237 ... Kanun’un 174/1 inci maddesinin alt sınırı 3 yıl iken 02.12.2016 tarihinde 29906 ... Resmi Gazete’de yayımlanan 6763 ... Kanun ile suçun alt sınırı 4 yıl olarak düzenlenmiştir. 5237 ... TCK’nın 7/2 nci maddesinde ‘Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur’ şeklinde düzenleme mevcuttur. Maddenin 6763 ... Kanun ile değişmeden önceki halinin cezanın alt sınırının daha az olması gözüne alındığında açıkça sanık lehinedir. Bu nedenle Sanığın TCK 174/1 maddesi ile cezalandırılmasına karar verilirken 6763 ... Kanun ile değişmemiş hali uygulanmıştır. Sanığın üzerine atılı suçu, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlediği sabit olduğundan, suç tarihi itibarıyla yürürlükte olan 5237 ... TCK’nın 174/2 nci maddesinde cezanın 1/2 oranında arttırılmasının öngörüldüğü ve 3713 ... TMK’nın 5/2 nci maddesinin son cümlesi uyarınca yapılacak arttırımın cezanın 2/3’ünden az olamayacağının düzenlendiği anlaşılmakla; sanığın cezasının 2/3 oranında arttırılmıştır.*”

rınca en az 2/3 oranında mı artırım yapılacağı hususunda görüş ayrılıkları mevcuttur. Çoğunlukla kabul edilen görüşe göre, suçun bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirildiği hallerde, ceza artırımı TMK m. 5/1 ve 5/2 uyarınca yapılır. Bu durumda genel nitelikteki TCK m. 188/5 hükmüne göre artırım yapılmayacaktır. Nitekim TMK m. 5/2 hükmü açıkça “...sadece bu madde hükmüne göre cezada artırım yapılır” ifadesini içermektedir.^[82] Öğretideki bir diğer görüşe göreyse, ceza artırımının TMK m. 5/2 üzerinden 2/3 oranında yapılabileceğini kabul etmek, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde bu suçu işleyenler bakımından avantajlı bir durum yaratmaktadır. Zira terör örgütü olmayan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde bu suçun işlenmesi halinde ceza bir kat artırılırken; terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde cezanın 2/3 oranında artırılması mümkündür. Bu görüşe göre, TMK m. 5/2 hükmünde yer alan “sadece bu madde hükmüne göre” ifadesiyle suçun düzenlendiği maddede öngörülen artırımın artık 2/3’ten az olamayacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla TCK m. 188 hükmünde düzenlenen suçun, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde ceza, TCK m. 188/5 hükmüne göre bir kat artırılmalıdır. Bu artırım 2/3’ten fazla olduğu için, TMK m. 5/2 hükmüne de uygun bir sonuç ortaya çıkmaktadır.^[83]

Görüldüğü üzere, TMK m. 5/2 hükmü kafa karışıklıklarına sebep olabilecek şekilde kaleme alınmıştır. Ancak kanun koyucunun amacının, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen bir suçu, terör örgütü olmayan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan daha az cezalandırmak

[82] Zafer, s. 353; Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Ankara, Seçkin, 21. Baskı, 2023, s. 904; Ersin Şare, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Yönünden Suça İştirak”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, Ocak 2022, s. 139; Zeynel Kangal, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara, Adalet, 2024, s. 150.

[83] Fahrettin Kıdıl, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Ankara, Adalet, 2020, s. 235.

olmadığı açıktır. Zira bir suçun terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi, diğer suç örgütlerinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesine nazaran kamu güvenliği bakımından daha ağır bir tehlike arz etmektedir. Bu nedenle, TMK m. 5/2 hükmünde yer alan “*sadece bu madde hükmüne göre*” ifadesiyle kastedilenin, ilgili suçun düzenlendiği madde olarak anlaşılması daha yerindedir. Dolayısıyla, TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçun, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde cezanın bir kat artırılması gerekmektedir.^[84] Böylece gerçekten de ceza artırımı oranı 2/3’ten fazla olduğu için, TMK m. 5/2 hükmüne de uygun bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

[84] Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesi, 17 Temmuz 2020 Tarihli ve E. 2019/1768, K. 2020/1503, Sayılı Kararı: “*Sanık ... hakkında tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçundan hüküm kurulurken; patlayıcı madde bulundurma suçunun niteliği ve Kanundaki düzenlenme şekline göre, içerisinde temadiyi barındırması ve dosya kapsamında sanığın bu suça ilişkin hukuki ve fiili kesinti gerçekleştikten sonra yeniden patlayıcı madde bulundurduğuna ilişkin herhangi bir iddia ve delil bulunmaması karşısında, cezasının TCK’nın 43/1. maddesi ile artırılamayacağını gözetilmemesi ve suç tarihi itibarıyla hakkında TCK’nın 174/2. maddesinin uygulanması gerektiği düşünülmeyip, 3713 sayılı Kanunun 5/2. Maddesinin uygulanması suretiyle sonuç olarak fazla ceza tayini, Suç tarihinin sanık ...’nin yakalandığı ve evinde yapılan aramada ele geçen el bombaları itibarıyla patlayıcı madde bulundurma suçu yönünden son eylemin gerçekleştiği 02/01/2017, ...*”, (www.lexpera.com.tr) Erişim Tarihi: 12 Kasım 2024); Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 12 Ocak 2022 Tarihli ve E. 2021/3475, K. 2022/434 Sayılı Kararı: “*...3713 sayılı TMK’nun 5/2 maddesinde ‘suçun örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olmasından dolayı ilgili maddesinde cezanın artırılmasının öngörülmesi durumunda artırımın bu maddeye göre yapılacağı ancak yapılacak artırımın ise cezanın 2/3’sinden az olmayacağı’ emrolunmasına rağmen 5237 sayılı Kanunun 174/1. maddesi gereğince belirlenen temel cezanın TCK’nın 174/2 maddesi ile 3713 sayılı kanunun 5/2 maddesi gereğince ‘bir kat’ artırılması gerekirken bundan zuhul ile yazılı şekilde karar verilmesi sonuç ceza doğru tayin edildiğinden bozma nedeni yapılmamıştır....*”, (www.lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).

VII. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

A. TEŞEBBÜS

TCK m. 35/1 hükmüne göre, suça teşebbüsün söz konusu olabilmesi için, failin icra hareketlerinin bir kısmını gerçekleştirmesine rağmen onları tamamlayamaması veya icra hareketlerinin tamamlanmasına rağmen neticenin gerçekleşmemiş olması gerekmektedir.^[85]

TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçlar, birer neticeli suç olmadıkları için, bu suçlara teşebbüs, ancak failin icra hareketlerini tamamlayamadığı durumlarda söz konusu olabilir. İcra hareketlerinin parçalara bölünebildiği hallerde, neticesiz suçlara teşebbüs mümkündür. Bu anlamda imal etmek, ihraç etmek, ithal etmek, ülke içinde bir yerden bir yere nakletmek ve depolamak gibi davranışların icra hareketleri parçalara bölünebildiği için, TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde düzenlenen suça teşebbüs kural olarak mümkündür.^[86]

TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesinde düzenlenen suç ise bir hazırlık suçu olduğu için bu suça teşebbüsün mümkün olmadığını kabul etmek gerekir. Zira cezalandırılabilirlik alanının öne alınmasının en uç sınırı, hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasıdır. Dolayısıyla hazırlık suçlarına teşebbüsü kabul etmek, salt düşüncenin cezalandırılması sonucunu doğurur ve genel hareket özgürlüğünü katlanılamayacak derecede sınırlar.^[87] Bu aşamadaki bir davranışın, korunan hukuki varlığa zarar vereceğinden veya onu tehlikeye atacağından bahsedilemez. Öyleyse hazırlık suçuna teşebbüsün cezalandırılması, ihlal ilkesine de aykırılık teşkil edecektir.

[85] Bu konuda bkz. Pervin Aksoy İpekçioğlu, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, Ankara, Seçkin, 2009, s. 115 vd.

[86] Evik, s. 87; Gerçeker, s. 1703.

[87] Yetkin, s. 491 vd.; Krş. Evik, s. 87.

TCK m. 174/3 hükmü bakımından öğretideki bir değerlendirmeye göre, bu suça teşebbüs mümkün değildir. Zira kanun, elverişlilik yanında yeterliliği de aramıştır ve patlayıcı maddenin amacı sağlamaya yetecek miktarda olmaması durumunda suça teşebbüs değil, işlenemez suç gündeme gelir.^[88] Buna karşılık bir başka görüşe göreyse, failin önemsiz tür ve miktarda patlayıcıyı satın almaya çalışırken yakalanması halinde, bu suça teşebbüs söz konusu olacaktır.^[89]

Daha önce de açıklandığı üzere, TCK m. 174/3 hükmü gerekçesiyle birlikte değerlendirildiğinde bir çelişkiyi ortaya koymaktadır. Bize göre, ancak tür itibariyle zarar verme kapasitesi düşük olmakla birlikte miktar itibariyle önemsiz sayılamayacak patlayıcı maddelerin satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması şeklindeki davranışların TCK m. 174/1 hükmündeki fiillere nazaran daha az cezayla cezalandırılması düşünülebilirdi. Ne var ki TCK m. 174/3 hükmü, patlayıcı maddenin hem türünün hem de miktarının önemsiz olmasını aramıştır. Bu nedenle, söz konusu hükmün yeniden formüle edilmesi gerekmektedir. Hükmün bu şekilde değiştirilmesinden sonra, tür itibariyle zarar verme kapasitesi düşük olmakla birlikte miktar itibariyle önemsiz sayılamayacak patlayıcı maddelerin satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulmasına teşebbüs söz konusu olabilir.

B. İŞTİRAK

TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçlar iştirak açısından herhangi bir özellik arz etmemektedir. Azmettirme, yardım etme şeklinde suça iştirak edilebileceği gibi her bir failin, diğer faillerle, yani müşterek faillerle birlikte, seçimlik davranışlardan birini veya birden fazlasını gerçekleştir-

[88] Özen, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, s. 67.

[89] Evik, s. 87.

mesi şeklinde de suça iştirak edilebilir.^[90]

C. SUÇLARIN İÇTİMAI

Bir kişinin birden fazla suç tipine ilişkin hükmü ihlal etmesi halinde cezanın nasıl belirleneceği problemi ortaya çıkmaktadır.^[91] Bir kişinin ceza kanununu birden çok kez ihlal etmesi ve bu nedenle de birden çok suçtan sorumlu olması durumunda, suçların içtimaı söz konusu olmaktadır.^[92] Suçların içtimaı, birden çok fiille kanunun aynı hükmünün birden çok ihlal edilmesi ya da birden çok hükmünün ihlal edilmesi halinde söz konusu olabileceği gibi, tek bir fiille kanunun birden çok hükmünün ihlal edilmesiyle de ortaya çıkabilir.^[93] Bu anlamda suçların içtimaı, birden fazla suçun tek bir failde toplanmasını ifade eder. Esasında ceza hukukuna hâkim olan ilkelerden birisi de fiil sayısı kadar suç, suç sayısı kadar ceza ilkesidir. Dolayısıyla kural olarak, ceza hukukunda gerçek içtima (cezaların içtimaı) geçerlidir ve işlenen her bir suç sebebiyle ayrı bir cezaya hükmolunur.^[94] Birden çok ihlalin tek suç sayılmasını ve faile tek ceza verilmesini öngören suçların içtimaı hükümleriyse^[95] cezaların içtimainın bir istisnasını oluşturmaktadır.^[96] Bu anlamda suçların içtimainı düzenleyen normlar, ceza sorumluluğunun sınırlarını daraltan tamamlayıcı nitelikteki ceza normla-

[90] Özen, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, s. 64; Evik, s. 96.

[91] Türkan Yalçın Sancar, *Müteselsil Suç*, Ankara, Seçkin, 1995, s. 15 vd.; Neslihan Göktürk, *Fikri İçtima (Suçların İçtimaı)*, Ankara, Adalet, 2013, s. 5.

[92] Hafızogulları – Özen, *Genel Hükümler*, s. 354; Ayrıca bkz. Kayıhan İçel, *Suçların İçtimaı (Genel Bilgiler – Fikrî İçtima – Müteselsil Suçlar – Görünüşte İçtima)*, İstanbul, Sermet Matbaası, 1972, s. 9 vd.

[93] Toroslu – Toroslu, s. 358.

[94] Göktürk, *Fikri İçtima*, s. 6.

[95] Toroslu – Toroslu, s. 358.

[96] Bkz. Yalçın Sancar, *Müteselsil Suç*, s. 15.

rıdır.^[97]

Suçların içtimainın gündeme gelebilmesi için bir fail tarafından gerçekleştirilen birden çok suçun bulunması gerekir. Bu anlamda suçların içtimaina ilişkin temel mesele suç tekliği – suç çokluğu ayrımı ile fiil tekliği – fiil çokluğu ayrımları olmaktadır.^[98] Fiil, neticeli suçlarda davranış (hareket veya ihmâl), netice ve illiyet bağından; neticesiz suçlarda ise salt hareket veya ihmâlden ibarettir.^[99] Bu konuda belirtmemiz gerekir ki, hareket tekliği ile fiil tekliği ve suçun tekliği aynı şeyi ifade etmemektedir. Zira tek bir hareketle birden fazla suç meydana getirilebilir. Örneğin tek bir sözle birden fazla kişiyi tehdit etmek mümkündür. Bu durumda mağdur sayısı kadar suç meydana gelmektedir. Öte yandan hareketi oluşturan ve aynı hedefe yönelen faaliyetlerin çokluğu da birden çok suça vücut vermeyecektir. Aynı amaca yönelik faaliyetler arasında kayda değer bir zaman aralığı bulunmuyorsa hareket tektir.^[100] Nitekim Yargıtay da farklı zamanlarda imal

[97] Hafızogulları – Özen, *Genel Hükümler*, s. 354.

[98] Göktürk, *Fikri İçtima*, s. 7, 8.

[99] Katoğlu, “Biçim ve İçerik”, s. 142; Tercih ettiğimiz terminolojinin gerekçeleri için bkz. Yaprak Öntan, *Ceza Hukukunda Davranış ve Netice*, Ankara, Seçkin, 2021, s. 25 – 30; Fiil teriminin kanunda kullanıldığı yere göre farklı anlamlar taşıyabildiği belirtilmektedir. Bu terim pek çok yerde suçla eş anlamlı ya da suçun esasını veya önemli bir kısmını yansıtan bir içerikte yahut daha dar bir şekilde “hareket” terimi yerine kullanılabilir. Bu konuda bkz. Selman Dursun, *Disiplinler Arası Bir Yaklaşımla Ceza Hukukunda Hareket Kavram ve Terimi*, Ankara, Seçkin, 2021, s. 160 vd.

[100] Yalçın Sancar, *Müteselsil Suç*, s. 28; Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi, 6. Ceza Dairesi, 17 Temmuz 2020 Tarihli ve E. 2019/1768, K. 2020/1503 Sayılı Kararı: “Sanık ... hakkında tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçundan hüküm kurulurken; patlayıcı madde bulundurma suçunun niteliği ve Kanundaki düzenlenme şekline göre, içerisinde temadiyi barındırması ve dosya kapsamında sanığın bu suça ilişkin hukuki ve fiili kesinti gerçekleştikten sonra yeniden patlayıcı madde bulundurduğuna ilişkin herhangi bir iddia ve delil bulunmaması karşısında, cezasının TCK’nın 43/1. maddesi ile artırılmayacağına gözetilmemesi...”

edildiği tespit edilemeyen patlayıcı maddeleri örgütün faaliyeti kapsamında gerçekleştirilen eylemlerde kullanılması fiillerinin tek suç oluşturacağını belirtmektedir.^[101] Elbette seçimlik davranışlardan birkaç tanesinin birlikte gerçekleştirilmesi halinde, örneğin tehlikeli maddenin önce işlenmesi ve sonra ihraç edilmesi halinde de tek suç oluşacaktır (TCK m. 174/1).^[102]

Suç sayısının belirlenmesinde hareketin ya da fiilin tekliği kriterleri esas alınamaz. Zira yukarıda da bahsettiğimiz gibi tek bir hareketle birden fazla suçun işlenmesi mümkündür. Öte yandan fiil sayısının da suç sayısını belirlediği iddia edilemez; aksi halde tek bir fiille kanunun birden fazla hükmünün ihlal edilmesini düzenleyen fikri içtima düzenlemesinin bir anlamı kalmaz. Bu nedenle, suç sayısının belirlenmesinde “normun ihlali” kriteri esas alınarak suçun bütün unsurlarının gerçekleşmesini arayan görüşlere katılmak gerekmektedir.^[103]

Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda topluma karşı, inceleme konumuzu oluşturan suçlardan birinin, birden fazla işlenmesi durumunda zincirleme suç hükümleri (TCK m. 43/1) uygulanma

[101] Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 24 Mart 2021 Tarihli ve E. 2021/221, K. 2021/2459 Sayılı Kararı: “06.09.2013, 09.09.2013, 16.09.2013, 30.09.2013, 01.10.2013, 02.10.2013, 04.10.2013 tarihli eylemlerinden dolayı tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması suçuna ilişkin olarak; farklı zamanlarda imal edildiği belirlenemeyen patlayıcı maddeleri örgütün faaliyeti kapsamında gerçekleştirilen eylemlerde kullanan suça sürüklenen çocuğun fiillerinin tek suç oluşturacağı gözetilerek, eylemlerin işleniş şekli ve patlayıcı maddelerin niteliği dikkate alınıp alt sınırdan uzaklaşarak TCK’nın 174/1-2. maddeleri uyarınca bir kez cezaya hükmedilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde uygulama yapılması, Kanuna aykırı, suça sürüklenen çocuklar müdafilerinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmuş olduğundan hükümlerin bu sebeplerden dolayı BOZULMASINA,” (www.lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 08 Kasım 2024).

[102] Evik, s. 93; Topaloğlu, §2.1.

[103] İçel, s. 40; Yalçın Sancar, *Müteselsil Suç*, s. 27.

alanı bulabilir.^[104]

TCK m. 44 hükmünden yola çıkılarak fikri içtima, bir fiil ile kanunun birden fazla hükmünün ihlal edilmesi olarak tanımlanabilmektedir.^[105] Fikri içtima halinde, fail tarafından gerçekleştirilen fiilin ihlal ettiği hukuki varlıkların çokluğu, o fiilin farklı suç tipleriyle ilişkisini sonuçlar. Bu durumda, fiilin tek bir açıdan değerlendirilmesi, söz konusu fiilin tüm hukuka aykırılık niteliğinin karşılanması bakımından yeterli olmaz ve bu sebeple kanunun farklı hükümlerinin aynı fiille ilgisi meydana çıkar ve böylece fikri içtima gündeme gelir.^[106]

Hem gerçek içtima halinde hem de fikri içtima halinde birden çok suç bulunmaktadır; ancak gerçek içtima halinde fiil sayısı birden fazla olmasına karşılık, fikri içtimada sadece tek bir fiil bulunmaktadır. Birden çok suç tipinin tek bir fiille ihlali sebebiyle suç çokluğunun fikri (düşünsel) olduğu belirtilmektedir. Bir başka deyişle fikri içtima halinde birden fazla suç, tek

[104] Zincirleme suçun şartlarıyla ilgili olarak ayrıca bkz. Yalçın Sancar, *Müteselsil Suç*, s. 61vd; Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 10 Kasım 2023 Tarihli ve E. 2021/1828, K. 2023/8925 Sayılı Kararı: “Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi, 6. Ceza Dairesi, E. 2019/898, K. 2019/958, T. 06.08.2019: “... Yine, 28.06.2016 tarihinde evinde ele geçirilen EYP’nin yanı sıra, yukarıda açıklandığı üzere 04.06.2016, 13.06.2016 ve 19.06.2016 tarihlerinde molotof kokteyli ve tüp ile oluşturulmuş EYP ile gerçekleştirilen saldırılardan TCK’nın 37/1 inci maddesi kapsamında sorumlu olduğu kabul edilen sanığın, söz konusu molotof ve EYP’ler nedeniyle sanığın lehine sonuç doğuran TCK’nın 174/1 inci maddesinin suç tarihindeki haline göre takdiren alt sınırdan makul oranda uzaklaşmak suretiyle cezalandırılmasına, ve aynı durumu düzenleyen maddelerden TCK’nın 174/2 nci maddesine göre daha fazla artırım öngörülmesi nedeniyle 3713 ... Kanun’un 5/2 nci maddesi gereğince verilen cezadan 2/3 oranında artırım yapılmasına ve hakkında eylemini aynı kast altında farklı zamanlarda bir den fazla kez gerçekleştirmesi nedeniyle TCK’nın 43/1 inci maddesinin uygulanmasına karar verilmiştir.” (www.lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 08 Kasım 2024).

[105] Toroslu – Toroslu, s. 367.

[106] İçel, s. 57.

bir fiil içerisinde düşünsel anlamda erimektedir.^[107]

Uygulamada, TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde düzenlenen suçun maddi konusunu teşkil edebilecek nitelikteki bir patlayıcı maddenin kullanılması halinde, tek bir fiille hem TCK m. 174/1 hükmünün hem de genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçunu (TCK m. 170/1-c) düzenleyen hükmün ihlal edildiği belirtilerek, TCK m. 44 hükmü uyarınca en ağır cezayı gerektiren TCK m. 174/1 hükmünden ceza verildiği görülmektedir.^[108] Ancak sanıyoruz ki bu durumda tek bir fiilin bulunduğu söz etmek mümkün değildir. Örneğin, patlayıcı maddenin yetkili makamlardan izin almaksızın yurt içinde işlenmesiyle birlikte TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suç tamamlanır. Bu suçun tamamlanması için patlayıcı maddenin kullanılmasına gerek yoktur. Patlayıcı maddenin “kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda” kullanılması halinde ayrıca TCK m. 170/1-c hükmü de ihlal edilmiş olur. Dolayısıyla bu halde gerçek içtima hükümlerinin uygulanması ve her iki suçtan da ayrı

[107] Göktürk, *Fikri İçtima*, s. 59, 60.

[108] Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 13 Kasım 2018 Tarihli ve E. 2018/2704 K. 2018/5444 Sayılı Karar: “Sanıklar ... ve ... hakkında “Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması” suçundan kurulan hükümler yönünden; Kişi işlediği bir fiil nedeniyle birden fazla suçun oluşmasına neden olması halinde farklı neviden fikri içtima hükümleri uygulanarak en ağır cezayı gerektiren suç nedeniyle cezalandırılır, hükmü karşısında; sanık ...’in 27.09.2009 tarihli eyleminde tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması suçunu da işlemiş olduğu; 27.12.2009 tarihli eylemde ise sanıkların ellerinde herhangi bir patlayıcı bulunduğu dair her türlü kuşkudan uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği ve kabule göre de sanıkların tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması, kamu malına zarar verme ve mala zarar verme suçlarını işlemiş oldukları olaylarda; 27.09.2009 tarihli eylem yönünden sanık ... hakkında en ağır yaptırım gereken tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması suçundan hüküm kurulması, ... gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi, ... Bozmayı gerektirmiş olup...”, (www.lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).

ayrı ceza verilmesi gerekir.^[109] Nitekim 10 Temmuz 1953 tarihli ve 6136 sayılı “Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun”un hükümlerini ihlal edecek nitelikteki bir ateşli silahın kullanılması suretiyle TCK m. 170/1-c hükmünün de ihlal edildiği hallerde, hem ateşli silahı bulundurmamak (6136 sayılı kanun m. 13) hem de TCK m. 170/1-c hükmünden ayrı ayrı ceza verilmektedir.^[110] Benzer şekilde 6136 sayılı kanun kapsamındaki maddeler ile TCK m. 174/1 kapsamındaki maddelerin birlikte satılması veya nakledilmesi halinde, her iki suçun birlikte işlendiği ve ayrı ayrı cezalandırılacakları kabul edilmelidir.^[111] Patlayıcı maddenin kullanılması halinde faile tek bir ceza verilmesi isteniyorsa, TCK m. 191 hükmüne benzer şekilde, TCK m. 174 hükmünde de patlayıcı maddenin kullanmak amacıyla bulundurulmasının, satın alınmasının veya kabul edilmesinin yasaklanması düşünülebilir.

Patlayıcı maddenin yetkili makamlardan izin almaksızın örneğin satın alınmasının (TCK m. 174/1), TCK m. 170/1-c hükmünü ihlal edecek şekilde kullanılmasından daha ağır cezalandırılıyor olması, elbette eleştirilmesi gereken bir husustur. Patlayıcı maddenin kullanılmasının, kamu güvenliği bakımından sebep olduğu tehlike daha ağırken, kullanmadan önceki aşamaların daha fazla cezayla karşılanması orantısız olmuştur.

[109] Yargıtay’ın bu yönde de kararları olduğu belirtilmektedir. Bu konuda bkz. Yaşar, Gökçan ve Artuç, s. 5479, dn. 1988.

[110] Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 12 Aralık 2023 Tarihli ve E. 2023/1615 K. 2023/9843 Sayılı Karar: “*Trabzon 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 21.02.2023 tarihli kararında, tüm dosya kapsamı, bozma ilamı, olay tutanağı, tutanak tanıkları ... ’ün, ... ’in ve ... ’in olay tutanağıyla uyumlu aşamalarındaki beyanları birlikte değerlendirildiğinde; sanığın Samsun Emniyet Müdürlüğüne düzenlenen 05.03.2012 ve 12.03.2013 tarihli ekspertiz raporlarına göre 6136 sayılı Kanun kapsamındaki silahla meskun mahalde havaya ateş etmek suretiyle atılı 6136 sayılı Kanun’a aykırılık ve genel güvenliğin kasten tehlikeye sokmak suçlarını işlediği anlaşılmakla sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükümlerinde hukuka aykırılık bulunmamıştır.*”, (www.lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).

[111] Bkz. Evik, s. 94.

TCK m. 174 hükmünde sayılan seçimlik davranışlar arasında kullanmak bulunmamaktadır. Bu suçun maddi konusunu oluşturan tehlikeli maddelerin kullanılması, örneğin bir binanın patlatılması halinde mala zarar verme suçu (TCK m. 151, m. 152), kimyasal veya radyoaktif maddelerin çevreye verilmesi halinde de çevreye zarar verme suçu (TCK m. 181) oluşabilecektir. Bu hallerde, gerçek içtima kuralları uygulanmalı ve her iki suçtan da ayrı ayrı ceza verilmelidir.^[112] Benzer şekilde, TCK m. 174 hükmünde yer alan suçların işlenmesi sırasında kasten ya da taksirle öldürme veya yaralama suçlarının işlenmesi halinde (TCK m. 81 – 89) bu suçlardan dolayı da ayrıca cezalandırma yoluna gidilecektir.^[113] Radyoaktif maddenin başkasının sağlığını bozmak amacıyla ve bu amacı gerçekleştirmeye elverişli bir şekilde kullanılması halinde, radyasyon yayma suçu (TCK m. 172/1); “atom enerjisini serbest bırakarak bir patlamaya ve bu suretle bir başkasının hayatı, sağlığı veya malvarlığı hakkında önemli ölçüde tehlikeye sebebiyet” vermek suretiyle nükleer maddenin kullanılması halinde, TCK m. 173 hükmünde düzenlenen suç da ayrıca meydana gelmiş olacaktır.

TCK m. 174/2 hükmünde, suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi bir nitelikli hal olarak öngörülmüştür. Bu durumda, TCK m. 220 hükmünde düzenlenen suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçunun, TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçların nitelikli hali olarak öngörülmesi, TCK m. 42 uyarınca bileşik suç kurallarının uygulanmasını gerektirmektedir. Bu nedenle TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçları, örgütün faaliyeti çerçevesinde işleyen failin ayrıca TCK m. 220 hükmünden cezalandırılmaması gerekir.^[114] Ne var ki TCK m. 220/4 hükmünde yer alan “Örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmolunur” düzenlemesiyle bileşik suç kurallarının uygu-

[112] Yaşar, Gökçan ve Artuç, s. 5479.

[113] Evik, s. 95.

[114] Bu konuda bkz. Türkan Yalçın Sançar, *Çok Failli Suçlar*, Ankara, Seçkin, 1998, s. 161.

lanmasının önüne geçilmek istendiği ve bu halde faile hem TCK m. 174/2 hükmünden hem de TCK m. 220 hükmünden ceza verilmesi gerektiği belirtilmektedir.^[115] Ancak bize göre, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen “amaç suç” ile bu suçları işlemek amacıyla örgüt kurma şeklindeki “araç suç” birbirinden ayırmak için getirilen TCK m. 220/4 hükmünün, bileşik suç bakımından ayıksı bir uygulamaya sebep olacak şekilde yorumlanmasını gerektirecek herhangi bir neden bulunmamaktadır. Bu anlamda “suç işlemek amacıyla örgüt kurma”, TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçların nitelikli hali olarak öngörüldüğü için bağımsızlığını kaybedecektir ve dolayısıyla faile sadece TCK m. 174/2 hükmünden dolayı ceza verilecektir. Aksi yorum TCK m. 42 hükmüne aykırı olacağı gibi, çok ağır cezaların verilmesine de yol açacaktır^[116] çünkü bu uygulama failin aynı fiil nedeniyle iki kere cezalandırılmasına neden olmaktadır.^[117]

[115] Evik, s. 94, 95.

[116] Aynı yönde bkz. Gülşah Kurt Yücekul, “Türk Ceza Kanununun 220/4. Maddesinin, Bileşik Suçu Düzenleyen 42. Madde Karşısında Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan*, Cilt II, Sayı 1, 2010, s. 1030, 1031; Kangal, s. 149; Krş. İzzet Özgenç, *Suç Örgütleri*, Ankara, Seçkin, 15. Baskı, 2023, s. 25: Özgenç’e göre, göre fail örgüt çerçevesinde bir suç işlemiş ve bu suçun nitelikli hallerinden birisi de söz konusu suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesiye (örn. TCK m. 158/3, m. 188/5) fail hem TCK m. 220 hükmünden hem de nitelikli suçtan sorumlu olacak bir başka deyişle gerçek içtima kuralı uygulanacaktır.; Suç işlemek amacıyla örgüt kurma veya yönetme suçu ile herhangi bir suçun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesini nitelikli suç olarak cezalandıran normlar arasında tüketen – tüketilen norm ilişkisinin olmadığı, TCK m. 220/1-2 hükümlerinde cezalandırılan davranışlar “bir suç örgütünü kurmak veya yönetmek” ile “örgüte üye olmak” davranışları olduğu ve bu davranışların suçun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesini nitelikli hal olarak düzenleyen suç tiplerine ait düzenlemelerde yer almadığı bu sebeple bileşik suç kuralının değil gerçek içtima kuralının uygulanacağı belirtilmiştir. Bu konuda kapsamlı değerlendirme için bkz. Erkan Sarıtaş, *Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçları (TCK m. 220 – 221)*, İstanbul, On İki Levha, 2018, s. 640, 641.

[117] Bu uygulamanın hem TCK m. 42 hükmüne hem *déne bis in idem*” ilkesine aykırılık teşkil ettiği hususunda ayrıca bkz. Ersan Şen ve Sefa Eryıldız, *Suç Örgütü*,

Fail, TCK m. 314 hükmü kapsamında değerlendirilebilecek bir silahlı örgüte, örgütün hiyerarşik yapısına dahil olmadan, ancak örgüt faaliyetlerinde kullanılacağını bilerek TCK m. 315 hükmünde sayılan seçimlik davranışlardan birini gerçekleştirerek silah sağlarsa, cezai sorumluluğu TCK m. 315 hükmü uyarınca belirlenir ve bu halde ayrıca TCK m. 174 hükmünden cezalandırılmaz.^[118] Ancak failin, TCK m. 314 hükmü kapsamında değerlendirilebilecek bir silahlı örgütün yöneticisi veya üyesi olarak TCK m. 174 hükmünde yer alan suçları işlemesi halinde, hem TCK m. 314/1 veya m. 314/2 hükmünden hem de TCK m. 174/1-2 hükümlerinden ayrı ayrı cezalandırılması söz konusu olmaktadır.^[119] Benzer şekilde,

Ankara, Seçkin, 6. Baskı, 2024, s. 551; Ahmet Çağrı Yılmaz, *Ceza Hukukunda Örgütlü Suçlar*, Ankara, Seçkin, 2023, s. 311.

[118] Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 30 Mayıs 2016 Tarihli ve E. 2015/4728 K. 2016/3461 Sayılı Karar: “*Tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması suçundan kurulan hükme yönelik olarak; a-Olay, yakalama ve el koyma tutanağı, ekspertiz raporu ve tüm dosya kapsamına göre, terör örgütü faaliyetinde kullanılmak amacıyla, 13 adet molotof kokteyli, 2 adet 2,5 litrelik şişeler içinde benzin, 2 adet 1 litrelik şişeler içinde benzin, 1 adet 16’lık havai fişek, 2 adet maskeyi depolayan ve örgütle organik bağı tesbit edilemeyen suça sürüklenen çocuğun eyleminin kül halinde TCK’nın 315. maddesinde tanımlanan örgüte silah sağlama suçunu oluşturacağı, suçu iştirak halinde işlediği ve yaşları büyük olduğu için haklarında ayrı dava açılıp yargılama yapılan sanıklar... ve’ın da terör örgütüne silah sağlama suçundan mahkumiyetlerine karar verildiği ve kesinleştiği, suça sürüklenen çocuğun hukuki durumunun da TCK’nın 315. maddesine göre tayin ve takdir edilmesi gerektiği gözetilmeden suç vasfında yanılgiya düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması, ... Kanuna aykırı, suça sürüklenen çocuk müdafinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülüş olduğundan hükümlerin bu sebeplerden dolayı BOZULMASINA, ...*”, (www.lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).

[119] Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 23 Şubat 2017 Tarihli ve E. 2017/481, K. 2017/1034 Sayılı Karar: “*... -TCK’nın 315. maddesinde tanımlanan suç, örgüte yardımın özel bir şekli olup devlet güvenliğine, toprak bütünlüğüne, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçları işlemek için kurulan silahlı örgütlerin faaliyetlerinde kullanılmak üzere bunların amaçlarını bilerek, üretmek, satın almak ve ülkeye sokmak suretiyle silah, cephane veya nitelik ve nicelik yönünden vahim olan benzeri maddelerin temin edilmesi, nakledilmesi veya depolanması bağımsız suç olarak düzenlenmiştir. Suçun oluşması için failin, örgütün hiyerarşik*

bu halde de bileşik suç kurallarının uygulanmaması, failin aynı fiil nedeniyle iki kere cezalandırılmasına ve dolayısıyla faile çok ağır bir ceza verilmesine sebep olmaktadır.

yapısına dahil olmaksızın, örgüt faaliyetlerinde kullanılacağını bilerek yukarıda sayılan seçimlik hareketlerden birisini gerçekleştirmesi gerekmektedir. Tüm dosya kapsamı, sanık beyanı ve uyarı kayıtlarının incelenmesinden Mersin 2. Çocuk Mahkemesinin 2010/562 Esas ve 2010/494 Esas sayılı dosyaları ile Mersin 1. Çocuk Mahkemesinin 2010/485 Esas sayılı dosyaları nazara alındığında sanığın terör örgütü içerisinde aktif bir şekilde faaliyet gösterdiği, örgüt adına suçlar işlediği, eylemlerinde yoğunluk, süreklilik ve çeşitlilik bulunduğu bu şekilde örgütün hiyerarşik yapısına dahil üyesi olduğu anlaşılmakla, eyleminin silahlı terör örgütü üyesi olmak ve tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması suçlarını oluşturacağı gözetilerek, TCK'nın 61/1. maddesinde gösterilen ölçütler nazara alınmak suretiyle aynı Kanunun 3/1. maddesi uyarınca işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı olacak şekilde, suçun işleniş biçimi, işlendiği yer ve zaman, meydana gelen tehlikenin ağırlığı göz önünde bulundurularak alt sınırdan uzaklaşmak suretiyle TCK'nın 314/2 ve ayrıca TCK'nın 174/1, 3713 sayılı Kanunun 5 maddesi yollaması ile 174/2 maddelerince cezalandırılması gerektiği düşünülmeyen suç vasfında düşülen yanlış sonucu yazılı şekilde karar verilmesi, ... Bozmayı gerektirmiş olup, sanık müdafinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükmün bu sebeplerden dolayı BOZULMASINA, ... ”; Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 27 Haziran 2016 Tarihli ve E. 2016/3879, K. 2016/4520 Sayılı Karar: “TCK'nın 315. maddesinde düzenlenen suçun örgüte yardımın özel bir şekli olup Devletin güvenliğine, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçları işlemek amacıyla kurulan silahlı terör örgütlerinin faaliyetlerinde kullanılmak maksadıyla, bunların amaçlarını bilerek; üretmek, satın almak ve ülkeye sokmak suretiyle silah, cephane veya nitelik ve nicelik yönünden önem arz eden benzeri maddelerin temini, nakledilmesi ve depolanması bağımsız bir suç olarak düzenlenmiş ve bu suçun failinin örgüte üye olmayan kişilerden olması gerektiği öngörülmüş, silahlı terör örgütlerinin üyesi olan failin bu seçimlik hareketleri gerçekleştirmesi halinde ise, örgüt üyesi olmaktan TCK'nın 314/2. ve patlayıcı madde bulundurma suçundan ayrıca TCK'nın 314/3, 220/4. maddeleri delaletiyle TCK'nın 174/1-2 maddesi uyarınca cezalandırılması gerekeceğinden, tüm dosya kapsamına göre DHKP/C terör örgütü içerisinde aktif bir şekilde faaliyet gösterdiği, örgüt adına kampta eğitim aldığı, evde bomba ve silahlarla yakalandığı bu şekilde örgütün hiyerarşik yapısına dahil üyesi olduğu anlaşılan sanık hakkında yukarıda gösterilen şekilde uygulama yapılması yerine suç vasfında yanlışla düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması, ... Bozmayı gerektirmiş, ... ”, (karararama.yargitay.gov.tr) (Erişim Tarihi: 14 Kasım 2024).

VIII. MÜEYYİDE VE GÖREVLİ MAHKEME

TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen her iki suçun da cezası dört yıldan sekiz yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasıdır. Daha önce de ifade edildiği üzere, TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesinde düzenlenen suç, bir hazırlık suçu niteliğindedir. Hukuki varlığa yönelik zarardan uzaklaşıldıkça ihlalin yoğunluğu da azalacağı için, suçta ve cezada orantılılık (ölçülülük) ilkesine uygun hareket edilmeli ve hazırlık suçu için öngörülen ceza müeyyidesinin şiddeti azaltılmalıdır. Bir başka deyişle cezalandırılan hazırlık hareketleri, aynı hukuki varlığı koruyan zarar ve tehlike suçlarına nazaran daha az ceza ile karşılanmalıdır.^[120] Ne var ki TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesinde düzenlenen suçun müeyyidesi belirlenirken ölçülülük ilkesine aykırı hareket edilmiştir ve hazırlık suçunun cezası, aynı hukuki varlığı korumaya yönelik tehlike suçunun cezasıyla aynı belirlenmiştir. Düzenlemeyi ölçülülük ilkesine uygun hale getirmek için kanun koyucunun söz konusu suç bakımından öngörülen cezayı hafifletmesi gerekmektedir.

TCK m. 174/3 hükmünde düzenlenen suç bakımından öngörülen ceza ise, bir yıla kadar hapis cezasıdır. TCK m. 174 hükmünde düzenlenen her üç suç bakımından da yargılama yapmakla görevli mahkeme asliye ceza mahkemesidir (5235 s.k. m. 11) ve bu suçlar bakımından soruşturma ve kovuşturma re'sen yapılır. TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçların, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılacaktır. Görevli mahkemenin belirlenmesinde, ağırlaştırıcı nedenler gözetilmeyeceği için (5235 s.k. m. 14), TCK m. 174/2 hükmünün uygulanma alanı bulunduğu hallerde de görevli mahkeme, asliye ceza mahkemesidir. TCK m. 220/4 hükmü sebebiyle fail ayrıca örgüt kurmak veya yönetmek fiili ya da örgüte üye olmak fiili sebebiyle yargılanacaktır. Bu fiiller sebebiyle yargılama yapmakla görevli mahkeme de kural olarak asliye ceza mahkemesi olduğu için (5235 s.k. m.

[120] Yetkin, s. 582, 583.

11), bu suçlar bağlantı sebebiyle birleştirilse dahi görevli mahkeme değişmeyecektir.

TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçların TCK m. 314 kapsamında değerlendirilebilecek bir silahlı örgütün veya 3713 sayılı TMK kapsamında değerlendirilebilecek bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi veya fiilin TCK m. 315 kapsamında silah sağlama niteliğinde olduğu hallerde yargılama yapmakla görevli mahkeme, ağır ceza mahkemesidir (5235 s.k. m. 12).

SONUÇ

TCK m. 174 hükmünde kanun koyucu üç farklı suç tipi düzenlemiştir. TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçların işlenebilmesi için, yasaklanan davranışların yetkili makamların izni olmaksızın gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Söz konusu izin şartının, suçun tipiklik unsuruna mı dahil olduğu, yoksa iznin bir hukuka uygunluk nedeni mi olduğu hususu tartışmalıdır. Bize göre, izin şartı tipiklikte bir unsur olarak düzenlendiği için, iznin varlığı hukuka uygunluk sebebi değil, tipikliği kaldıran hal olarak kabul edilmelidir. İdari bir işlemin varlığının veya yokluğunun tipiklik veya hukuka aykırılık üzerinde belirleyici olduğu bu tür suçlarla çevre ceza hukuku alanında da karşılaşılmaktadır. Örneğin TCK m. 181/2 hükmünde “Atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişi...”, TCK m. 184/1 hükmünde de “Yapı ruhsatıyesı alınmadan veya ruhsata aykırı olarak bina yapan veya yaptıran kişi...” cezalandırılmaktadır. Çevreye karşı suçlar arasında yer alan ve bir aktivitenin yetkisiz veya şüpheli bir yetkilendirmeyeyle yürütülmesini cezalandıran suçların, ihlal ilkesiyle olan uyumları tartışmalıdır. Özellikle cezai düzenlemelerin salt idare hukuku alanına ait talimat ve süreçlere aykırılığın müeyyidesini teşkil ettiği sırf tamamlayıcı/ikincil model, çevresel hukuki varlıklara yönelik herhangi bir zarar veya tehlike ile bağlantı kurulmaksızın, sırf itaatsizliğin cezalandırıldığı şekli ceza hu-

kukunun tipik bir görünüm şeklidir. Zira bu modelle çevresel varlıklardan ziyade, idari fonksiyonlar korunmaktadır. Bu modele dahil ceza normlarının, ihlal ilkesine aykırılık teşkil etme riski bulunmaktadır; çünkü idari emir veya düzenlemelere uygun olmadığı halde, herhangi bir zarar ya da tehlike içermeyen davranışları cezalandırma ihtimali vardır. Bu anlamda TCK m. 174 hükmü kapsamında değerlendirilebilir bir fiilin de korunan hukuki konuyu tehlikeye atmaya elverişliliği olmasa dahi, salt yetkili makamdan izin alınmamış olması sebebiyle cezalandırılması, ihlal ilkesine (It. “*principio di offensività*”) aykırılık teşkil edecektir.

Elbette soyut tehlike suçu niteliğinde olan TCK m. 174 hükmündeki suçların meydana gelmesi için de davranışların, tipik olmasının yanı sıra ihlal edici nitelikte de olması gerekmektedir. Bu gereklilik, suçun tipik bir hukuka aykırılık olmasından kaynaklanmaktadır. Davranışın tipe uygunluğu tespit edildikten sonra ayrıca ihlal edici olup olmadığı da araştırılacaktır; böylece sırf norma itaatsizliğin cezalandırılmasının önüne geçilecektir. Davranışın ihlal edici niteliğe sahip olup olmadığına yönelik araştırma, aslında davranışın elverişliliğine ilişkindir. Elverişlilik mevzuu da tipe uygunlukla ilgilidir ve ancak elverişli olan davranış tipe uygun sayılabilir. Zira tipe uygun davranış, kanunda tarif edilen modele sadece dış görünüşü bakımından değil, ihlal edici niteliği bakımından da uyan, yani kanun tarafından korunan hak veya menfaati tehlikeye atma veya bu menfaate zarar verme yeterliliğinde olan davranıştır. Bu nedenle TCK m. 174 hükmünde yasaklanan davranışların da korunan hukuki varlığı ihlale elverişli olup olmadıklarına yönelik bir araştırma yapılmalı, ihlale elverişli olmayan davranışların, sırf yetkili makamlar tarafından izin verilmedikleri gerekçesiyle cezalandırılmaları yoluna gidilmemelidir. Bu sebeple, yetkili makamdan gerekli izni alabileceği halde almamış ya da alamamış olan kişilerin gerçekleştirdiği davranışların da cezalandırılmaması gerekir. Zira davranış, korunan hukuki varlığa zarar vermiyor ya da onu tehlikeye atmıyorsa, gerekli izin alınmaksızın faaliyetin yürütülmesi ancak idare hu-

kuku anlamında bir ihlal teşkil edebilir. İdare hukukuna ilişkin bir ihlalin cezalandırılması da ceza hukuku bakımından meşru değildir. Dolayısıyla ceza normuyla sadece “maddi olarak izin alamayacak” bir davranış cezalandırılmalıdır.

Bu tür düzenlemelerle aynı zamanda idari düzenin de korunduğu ve bu nedenle davranışın “maddi olarak izin alabilecek” durumda olmasının bir önemi olmadığı belirtilmektedir. Ancak bize göre, idarenin değerlendirmesine ceza hakimini bağlayıcı bir değer atfetmek doğru olmayacaktır. Zira aksi halde, suçu oluşturan fiile ilişkin tespitlerin bir kısmı yargı denetimi dışına çıkacak ve bu da muhakeme hukuku ilkelerini altüst edecektir. Yine bu halde, idarenin izin ya da yetkilendirme taleplerini reddeden kararlarının da bağlayıcı olduğu sonucuna ulaşmak gerekir; ancak bunun kabul edilemeyeceği çok açıktır. Öte yandan, idarenin izin vermeme işleminin açıkça hukuka aykırı olduğu hallerde fiilin cezalandırılması durumunda, idari düzenin de korunmasından bahsedilemeyecektir. Zira idari düzenin korunması adına, izin başvurusu idare tarafından hukuka aykırı bir şekilde reddedilen kişinin gerçekleştirdiği ve aynı zamanda korunan hukuki varlığa (kamu güvenliği, çevre gibi) zarar vermeyen davranışları cezalandırmak, hukuka aykırı işlemlere bir değer atfetmek ve davranışın ihlal edici içeriğinin idari işlemler tarafından tespit edilmesi anlamına gelir ki bu sonuç kabul edilemez. Davranışın tipe uygun olduğunu ve ihlal edici içeriğe sahip olduğunu, bir başka deyişle, korunan hukuki varlığı ihlal etmeye elverişli olduğunu tespit etme görevi, münhasıran ceza hakimine aittir. Öyleyse, idareden izin almadığı halde izin alabilecek nitelikteki bir davranışın (örneğin idarenin izin vermeme işlemi idari yargıda iptal edilmişse), korunan hukuki varlığı ihlal edici nitelikte olmadığı tespit edilmişse (örneğin sanık gerçekleştirdiği faaliyetin tehlikeli olmadığını ispat etmişse) suçun meydana gelmediği sonucuna ulaşılmalıdır.

Tipik fiillerin, korunan hukuki varlığı ihlale elverişliliği incelenirken tehlikeli maddelerin tür ve miktarı göz önüne alınabilir. Bu aşamada

TCK m. 174/3 hükmünde düzenlenen suç dikkat çekicidir. Bu düzenlemeyle önemsiz tür ve miktarda patlayıcı madde satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması yasaklanmıştır. Kanunun gerekçesine göre, “...*özellikle köy veya kırsal alanda yaşayan insanların çeşitli meşru ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, önemsiz tür ve miktarda patlayıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurulması hâlleri göz önünde bulundurularak, hükmedilecek cezada önemli ölçüde indirim yapabilmek hususunda mahkemeye takdir yetkisi tanınmıştır.*” Buna göre patlayıcı madde, tür ve miktar olarak bir ihtiyacı karşılayabilecek tür ve miktarda olmalı ve ihtiyaç, giderilmesine hukukun izin verdiği meşru bir ihtiyaç olmalıdır. Ancak bu durumda, hukuk düzeninin giderilmesine izin verdiği bir ihtiyacı gidermeye yönelik davranışları kanunun neden cezalandırdığı anlaşılamamaktadır. Kullanılış amacı meşru olan ve türü ve miktarı itibariyle önemsiz olan bir patlayıcı maddeyi satın almanın, kabul etmenin ve bulundurmanın cezalandırılmaması gerekirdi. Zira bu davranışlar cezaya layıkça, söz konusu tehlikeli maddelerin satın alınmasının, kabul edilmesinin ve bulundurulmasının meşru bir amaç için olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Öte yandan, meşru bir amaç için önemsiz tür ve miktarda patlayıcı maddeyi satın almak, kabul etmek ve bulundurmak şeklindeki davranışların, kamu güvenliğini ihlal edici bir içeriğe sahip olduklarını söylemek de mümkün değildir. Bize göre, ancak tür itibariyle zarar verme kapasitesi düşük olmakla birlikte miktar itibariyle önemsiz sayılamayacak patlayıcı maddelerin satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması şeklindeki davranışların TCK m. 174/1 hükmündeki fiillere nazaran daha az cezayla cezalandırılması düşünülebilirdi. Ne var ki TCK m. 174/3 patlayıcı maddenin hem türünün hem de miktarının önemsiz olmasını aramıştır. Bu nedenle, söz konusu hükmün yeniden formüle edilmesi gerekmektedir. Bir kanun değişikliğiyle hâkimin, patlayıcı maddenin kullanılış amacı ve miktarını göz önüne alarak bir yıla kadar hapis cezasına hükmedebileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçebileceği bir düzenleme yaratmak daha uygun olacaktır.

TCK m. 174/1 hükmünün 1. cümlesinde yer alan suçun konusu, “*nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik*” maddelerdir. Ayrıca kanun, bu maddelerin “*patlayıcı, yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı*” nitelikte olmasını aramıştır. Kanun koyucu TCK m. 6/1-f’nin 2 ve 5. bentlerinde yer alan hükümleri tekrarlamıştır. Öyleyse suçun konusunun silah olduğu söylenebilir. TCK m. 174/1 hükmünün 2. cümlesinde yer alan suçun konusu ise, birinci cümlede sayılan maddeleri imal etmek, işlemek veya kullanmak için gerekli olan malzeme ve teçhizattır. Hangi malzeme ve teçhizatın suçun konusunu oluşturacağı belirtilmemiştir. Dolayısıyla TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçun konusunu belirleme yetkisinin idari makamlara bırakılmış olduğu ve bu nedenle düzenlemenin suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırılık teşkil ettiği eleştirileri yerindedir.

TCK m. 174/1 hükmünün 2. cümlesinde yer alan suçun meydana gelmesi için failin birinci cümlede sayılan maddeleri imal etmek, işlemek veya kullanmak amacının şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispatlanması gerekir. Bu suçun meydana gelmesi için kamu güvenliği üzerinde somut bir tehlikenin meydana gelmesi de aranmayacağından, korunan hukuki varlığın ihlali, gittikçe daha fazla suçun subjektif unsuruyla bağlantılı bir şekilde belirlenecektir. TCK m. 174/3 hükmünde düzenlenen suçun konusu ise, sadece patlayıcı maddelerdir.

TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçlar seçimlik davranışlı suçlardır. TCK m. 174/1 hükmü, ETCK m. 264/1 ve m. 264/5 hükmünde yer alan davranışların tek bir fıkrada birleştirilmesiyle meydana gelmiştir. Anılan bu iki hükmün birleştirilmesi sonucunda ETCK’den farklı olarak TCK m. 174/1 hükmünde, muhafaza etme, satma, satın alma ve işleme davranışlarının ancak ülke içerisinde işlenmeleri halinde tipik sayılabilecekleri ve cezalandırılacakları söylenebilir. Ne var ki yetkili makamdan izin almaksızın tehlikeli maddeyi imal etmek şeklindeki davranış, nerede

işlenirse işlensin tipik olmasına karşılık, tehlikeli maddeyi işlemek şeklindeki davranışın ancak ülke içinde işlenmesi halinde tipik olmasının makul bir gerekçesini bulmak mümkün değildir. Kanun koyucu ETCK’da yer alan iki fıkrayı tek bir fıkroda birleştirirken özensiz davranmış ve muhafaza etme, satma, satın alma ve işleme davranışlarının da ancak ülke içerisinde işlenmeleri halinde tipik sayılabilecekleri bir düzenleme ihdas etmiştir. Kanun koyucunun asıl iradesi bu yönde olmasa dahi, normun lafzi yorumundan çıkan kaçınılmaz sonuç budur.

TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçlar için öngörülen seçimlik davranışların belirlenmesi konusunda da kanun koyucunun özensiz davrandığı ve özensizliğin uygulamaya da sirayet ettiği ifade edilmelidir. Örneğin bulundurmak, TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesinde düzenlenen suç bakımından bir seçimlik davranış teşkil ederken; aynı hükmün birinci cümlesinde düzenlenen suçun seçimlik davranışlarından birisi değildir. Buna rağmen Yargıtay’ın patlayıcı madde bulundurma davranışını, TCK m. 174/1 hükmü içinde değerlendirdiği kararlara rastlamak mümkündür.^[121] Muhafaza etmenin bulundurmaya da kapsadığı düşünülebilirse bile, TCK m. 174/1 hükmünün 2. cümlesinde hem “depolamak” hem de “bulundurmak” davranışlarının düzenlendiği göz önüne alındığında, kanun koyucunun aynı anlama sahip muhafaza etmek ve depolamak ile bunlardan anlamsal olarak ayrılan bulundurmaya farklı davranışlar olarak nitelendirdiği sonucuna ulaşılabilir. Benzer şekilde, TCK m. 188/3 hükmünde de depolamak ve bulundurmak davranışları ayrı ayrı sayılmıştır. Bu nedenle TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde düzenlenen

[121] Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 05 Aralık 2023 Tarihli ve E. 2021/7710, K. 2023/10036 Sayılı Karar: “... Farklı zamanlarda imal edildiği belirlenemeyen patlayıcı maddeleri örgütün faaliyeti kapsamında gerçekleştirilen eylemlerde kullandığı kabul edilen sanıklar hakkında patlayıcı madde bulundurma suçunun mütemadi nitelikte olması ve temadinin kesildiği en son bulundurma tarihine kadar gerçekleştirilen eylemlerin tek suç oluşturacağından zincirleme suç hükümlerinin tatbiki imkanının bulunmadığı gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmek suretiyle fazla cezaya hükmolunması, ...”, (www.lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 08 Kasım 2024).

seçimlik davranışlar arasında bulundurmanın yer almaması bir eksiklik-tir. Ayrıca TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde belirtilen türden maddenin “bulundurulması” sebebiyle ceza verilmesi de kanunilik ilkesini ihlal etmektedir.

TCK m. 174/2 hükmünde düzenlenen ve cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal, TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen her iki suç tipi bakımından da uygulanma alanı bulacaktır. Öte yandan, maddenin sistematüğını göz önüne alarak bu nitelikli halin TCK m. 174/3 hükmünde düzenlenen suç bakımından uygulanma alanı bulmayacağını belirtmemiz gerekir. TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçun, bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde suç, bir terör suçu sayılır (TMK m. 4/1-a). TMK m. 5/2 hükmüne göre, *“Suçun, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması dolayısıyla ilgili maddesinde cezasının artırılması öngörölmüşse; sadece bu madde hükmüne göre cezada artırım yapılır. Ancak, yapılacak artırım, cezanın üçte ikisinden az olamaz.”* 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunla değişiklikten önce TCK m. 174/2 hükmünde öngörölen ceza artırımını 1/2 oranında olduğu için, TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suç, bu tarihten önce terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmişse, ceza artırımını TMK m. 5/2 uyarınca 2/3 oranından az olmayacak şekilde yapılmaktaydı. Ancak 02.12.2016 tarihinden sonra terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından ceza artırımının hangi oranda yapılacağı hususu tartışmalıdır. Bu konudaki tartışmaların sebebi, TMK m. 5/2 hükmünde yer alan *“sadece bu madde hükmüne göre cezada artırım yapılır”* ifadesiyle kastedilen madde hükmünün TMK m. 5 mi olduğu, yoksa ilgili suçun düzenlendiğı madde mi olduğunun tam olarak anlaşılamamasıdır. Bununla birlikte, kanun koyucunun amacının, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen bir suç, terör örgütü olmayan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan daha az cezalandırmak olmadığı açıktır. Zira bir suçun, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi, diğeri suç örgütlerinin faaliyeti çerçevesin-

de işlenmesine nazaran kamu güvenliği bakımından daha ağır bir tehli-ke arz etmektedir. Bu nedenle, TMK m. 5/2 hükmünde yer alan “*sadece bu madde hükmüne göre*” ifadesiyle kastedilenin, ilgili suçun düzenlendiği madde olarak anlaşılması daha yerindedir. Bu nedenle, TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suçun, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, cezanın bir kat artırılması gerekmektedir. Böylece, ceza artırımı oranı 2/3’ten fazla olduğu için, TMK m. 5/2 hükmüne de uygun bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçlar, birer neticeli suç olmadıkları için, bu suçlara teşebbüs, ancak failin icra hareketlerini tamamlayamadığı durumlarda söz konusu olabilir. İcra hareketlerinin parçalara bölünebildiği hallerde, neticesiz suçlara teşebbüs mümkündür. Bu anlamda imal etmek, ihraç etmek, ithal etmek, ülke içinde bir yerden bir yere nakletmek ve depolamak gibi davranışların icra hareketleri parçalara bölünebildiği için, TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde düzenlenen suça teşebbüs kuralı olarak mümkündür. TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesinde düzenlenen suç ise bir hazırlık suçu olduğu için, bu suça teşebbüsün mümkün olmadığını kabul etmek gerekir. Zira cezalandırılabilirlik alanının öne alınmasının en uç sınırı, hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasıdır. Dolayısıyla hazırlık suçlarına teşebbüsü kabul etmek, salt düşüncenin cezalandırılması sonucunu doğurur ve genel hareket özgürlüğünü katlanılamayacak derecede sınırlar. Bu aşamadaki bir davranışın, korunan hukuki varlığa zarar vereceğinden veya onu tehlikeye atacağından bahsedilemez. Öyleyse hazırlık suçuna teşebbüsün cezalandırılması, ihlal ilkesine de aykırılık teşkil edecektir.

TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçların zincirleme şekilde işlenmesi mümkündür.

Uygulamada, TCK m. 174/1 hükmünün birinci cümlesinde dü-

zenlenen suçun maddi konusunu teşkil edebilecek nitelikteki bir patlayıcı maddenin kullanılması halinde, tek bir fiille hem TCK m. 174/1 hükmünün hem de genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçunu (TCK m. 170/1-c) düzenleyen hükmün ihlal edildiği belirtilerek, TCK m. 44 hükmü uyarınca en ağır cezayı gerektiren TCK m. 174/1 hükmünden ceza verildiği görülmektedir. Ancak sanıyoruz ki bu durumda tek bir fiilin bulunduğundan söz etmek mümkün değildir. Örneğin, patlayıcı maddenin yetkili makamlardan izin almaksızın yurt içinde işlenmesiyle birlikte TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suç tamamlanır. Bu suçun tamamlanması için patlayıcı maddenin kullanılmasına gerek yoktur. Patlayıcı maddenin *“kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda”* kullanılması halinde ayrıca TCK m. 170/1-c hükmü de ihlal edilmiş olur. Dolayısıyla bu halde gerçek içtima hükümlerinin uygulanması ve her iki suçtan da ayrı ayrı ceza verilmesi gerekir. Patlayıcı maddenin kullanılması halinde faile tek bir ceza verilmesi isteniyorsa, TCK m. 191 hükmüne benzer şekilde, TCK m. 174 hükmünde de patlayıcı maddenin kullanmak amacıyla bulundurulmasının, satın alınmasının veya kabul edilmesinin yasaklanması düşünülebilir.

Patlayıcı maddenin yetkili makamlardan izin almaksızın örneğin satın alınmasının (TCK m. 174/1), TCK m. 170/1-c hükmünü ihlal edecek şekilde kullanılmasından daha ağır cezalandırılıyor olması, elbette eleştirilmesi gereken bir husustur. Patlayıcı maddenin kullanılmasının, kamu güvenliği bakımından sebep olduğu tehlike daha ağırken, kullanmadan önceki aşamaların daha fazla cezayla karşılanması orantısız olmuştur.

TCK m. 174 hükmünde sayılan seçimlik davranışlar arasında kullanmak bulunmamaktadır. Bu suçun maddi konusunu oluşturan tehlikeli maddelerin kullanılması, örneğin bir binanın patlatılması halinde mala zarar verme suçu (TCK m. 151, m. 152), kimyasal veya radyoaktif mad-

delerin çevreye verilmesi halinde çevreye zarar verme suçu (TCK m. 181) oluşabilecektir. Bu hallerde gerçek içtima kuralları uygulanmalı ve her iki suçtan da ceza verilmelidir. Benzer şekilde, TCK m. 174 hükmünde yer alan suçların işlenmesi sırasında kasten ya da taksirle öldürme veya yaralama suçlarının işlenmesi halinde (TCK m. 81 – 89) bu suçlardan dolayı da ayrıca cezalandırma yoluna gidilecektir. Radyoaktif maddenin, başkasının sağlığını bozmak amacıyla ve bu amacı gerçekleştirmeye elverişli bir şekilde kullanılması halinde, radyasyon yayma suçu (TCK m. 172/1); *“atom enerjisini serbest bırakarak bir patlamaya ve bu suretle bir başkasının hayatı, sağlığı veya malvarlığı hakkında önemli ölçüde tehlikeye sebebiyet”* vermek suretiyle nükleer maddenin kullanılması halinde, TCK m. 173 hükmünde düzenlenen suç da ayrıca meydana gelmiş olacaktır.

TCK m. 174/2 hükmünde, suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi bir nitelikli hal olarak öngörülmüştür. Bu durumda, TCK m. 220 hükmünde düzenlenen suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçunun, TCK m. 174 hükmünde düzenlenen suçun nitelikli hali olarak öngörülmesi, TCK m. 42 uyarınca bileşik suç kurallarının uygulanmasını gerektirmektedir. Bu nedenle TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen suç, örgütün faaliyeti çerçevesinde işleyen failin ayrıca TCK m. 220 hükmünden cezalandırılmaması gerekir. Ne var ki TCK m. 220/4 hükmünde yer alan *“Örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmolunur”* düzenlemesiyle bileşik suç kurallarının uygulanmasının önüne geçilmek istendiği ve bu halde faile hem TCK m. 174/2 hükmünden hem de TCK m. 220 hükmünden ceza verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ancak bize göre, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen “amaç suç” ile bu suçları işlemek amacıyla örgüt kurma şeklindeki “araç suçu” birbirinden ayırmak için getirilen TCK m. 220/4 hükmünün, bileşik suç bakımından ayıksı bir uygulamaya sebep olacak şekilde yorumlanmasını gerektirecek herhangi bir neden bulunmamaktadır. Bu anlamda “suç işlemek amacıyla örgüt kurma”, TCK m. 174/1 hükmünde düzenle-

nen suçların nitelikli hali olarak öngörüldüğü için bağımsızlığını kaybedecektir ve dolayısıyla faile sadece TCK m. 174/2 hükmünden dolayı ceza verilecektir. Aksi yorum, TCK m. 42 hükmüne aykırı olacağı gibi, çok ağır cezaların verilmesine de yol açacaktır çünkü bu uygulama failin aynı fiil nedeniyle iki kere cezalandırılmasına neden olmaktadır.

Failin TCK m. 314 hükmü kapsamında değerlendirilebilecek bir silahlı örgüte, örgütün hiyerarşik yapısına dahil olmadan örgüt faaliyetlerinde kullanılacağını bilerek TCK m. 315 hükmünde sayılan seçimlik hareketlerden birini gerçekleştirerek silah sağlarsa, cezai sorumluluğu TCK m. 315 hükmü uyarınca belirlenir ve bu halde ayrıca TCK m. 174 hükmünden cezalandırılmaz. Ancak failin, TCK m. 314 hükmü kapsamında değerlendirilebilecek bir silahlı örgütün yöneticisi veya üyesi olarak TCK m. 174 hükmünde yer alan suçları işlemesi halinde, hem TCK m. 314/1 veya m. 314/2 hükmünden hem de TCK m. 174/1-2 hükümlerinden ayrı ayrı cezalandırılması söz konusu olacaktır. Benzer şekilde, bu halde de bileşik suç kurallarının uygulanmaması, failin aynı fiil nedeniyle iki kere cezalandırılmasına ve dolayısıyla faile çok ağır bir ceza verilmesine sebep olmaktadır.

TCK m. 174/1 hükmünde düzenlenen her iki suçun da cezası dört yıldan sekiz yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasıdır. Daha önce de ifade edildiği üzere, TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesinde düzenlenen suç, bir hazırlık suçu niteliğindedir. Hukuki varlığa yönelik zarardan uzaklaştıkça ihlalin yoğunluğu da azalacağı için, suçta ve cezada orantılılık (ölçülülük) ilkesine uygun hareket edilmeli ve hazırlık suçu için öngörülen ceza müeyyidesinin şiddeti azaltılmalıdır. Bir başka deyişle, cezalandırılan hazırlık hareketleri, aynı hukuki varlığı koruyan zarar ve tehlike suçlarına nazaran daha az ceza ile karşılanmalıdır. Ne var ki TCK m. 174/1 hükmünün ikinci cümlesinde düzenlenen suçun müeyyidesi belirlenirken ölçülülük ilkesine aykırı hareket edilmiştir ve hazırlık suçunun cezası, aynı hukuki varlığı korumaya yönelik tehlike suçunun

cezasıyla aynı belirlenmiştir. Düzenlemeyi ölçülülük ilkesine uygun hale getirmek için kanun koyucunun söz konusu suç bakımından öngörülen cezayı hafifletmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksoy İpekçioğlu, Pervin, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, Ankara, Seçkin, 2009.
- Baş, Eylem, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, Ankara, Seçkin, 2021.
- Canestrari, Stefano, “Reato di pericolo”, in. *Enciclopedia giuridica, Istituto della enciclopedia italiana fondata da Giovanni Treccani*, Roma 1991, s. 1 – 10.
- Catenacci, Mauro, “I reati ambientali e il principio di offensività”, *Rivista quadrimestrale di diritto dell’ambiente*, Sayı 0, 2010, s. 43 – 60
- Değirmenci, Olgun, “Askeri Ceza Kanunu Uygulamasında Silah Kavramı”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 1, 2016, s. 81 – 123.
- Di Landro, Andrea, “Environmental Criminal Law Dependence on Administrative Law. Assessing the Opportunity for a Limited Number of Offences Being Autonomus from Administrative Law”, *lceonline (www.lceonline.eu)*, 1/2022, II, s. 29 – 60.
- Dönmezer, Sulhi ve Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*, İstanbul, Beta, 11. Baskı, 1997, C. 1.
- Dursun, Selman, *Disiplinler Arası Bir Yaklaşımla Ceza Hukukunda Hareket Kavram ve Terimi*, Ankara, Seçkin, 2021.
- Düzenli, Hilal, *Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma*, Ankara, Turhan, 2020.
- Erman, Sahir ve Çetin Özek, *Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar*, İstanbul, Işık Matbaacılık, 1992.
- Ersoy, Uğur, *Silah Hukuku*, Ankara, Adalet, 2023.

- Evik, Ali Hakan, “Tehlikeli Maddelerin İzinsiz Olarak Bulundurulması veya El Değiştirmesi”, *Özel Ceza Hukuku, C. V, Genel Tehlike Yaratan, Çevreye Karşı ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar*, İstanbul, On İki Levha, 2019, s. 61 – 98.
- Gerçeker, Hasan, *Yorumlu & Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, Ankara, Seçkin, 6. Baskı, 2022, C. 2.
- Göktürk, Neslihan, *Fikri İctima (Suçların İctimai)*, Ankara, Adalet, 2013.
- Göktürk, Neslihan, “Suçun Yasal Tanımında Yer Alan ‘Hukuka Aykırılık’ İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2016, s. 407 – 450.
- Hafızoğulları, Zeki ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, US-A, 8. Baskı, 2015.
- İçel, Kayıhan, *Suçların İctimai (Genel Bilgiler – Fikrî İctima – Müteselsil Suçlar – Görünüşte İctima)*, İstanbul, Sermet Matbaası, 1972.
- Kangal, Zeynel, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara, Adalet, 2024.
- Katoğlu, Tuğrul, “Ceza Hukukunda Biçim ve İçerik”, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, Haziran 2022, s. 135 – 145.
- Katoğlu, Tuğrul, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 61, Sayı 2, 2012, s. 657 – 693.
- Keyman, Selâhattin, “Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 40, Sayı 1, 1988, s. 121 – 171.

Kıdıl, Fahrettin, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Ankara, Adalet, 2020.

Koca, Mahmut ve İlhan Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Seçkin, 16. Baskı, 2023.

Kurt Yücekul, Gülşah, “Türk Ceza Kanununun 220/4. Maddesinin, Bileşik Suçu Düzenleyen 42. Madde Karşısında Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan*, Cilt II, Sayı 1, 2010, s. 1027 – 1033.

Marinucci, Giorgio, Emilio Dolcini ve Gian Luigi Gatta, *Manuale di diritto penale parte generale*, Milano, Giuffrè, 11. Baskı, 2022.

Maviş, Volkan, *Türk Ceza Kanunu’nda Çevreye Karşı Suçlar*, Ankara, Yetkin, 2021.

Okuyucu Ergün, Güneş, *Ceza Kanunlarının Açıklığı İlkesi*, Ankara, Yetkin, 2023.

Orhan, Uğur, *Suçun Maddi Konusu*, Ankara, Seçkin, 2023.

Öntan, Yaprak, *Ceza Hukukunda Davranış ve Netice*, Ankara, Seçkin, 2021.

Özen, Muharrem, *Genel Tehlike Yaratan Suçlar*, Ankara, US-A, 2010.

Özen, Muharrem, *Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa*, Ankara, Seçkin, 1995.

Özgenç, İzzet, *Suç Örgütleri*, Ankara, Seçkin, 15. Baskı, 2023.

Özgüç, Levent Emre, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu*, İstanbul, On İki Levha, 2020.

Özkan, Salih, *Ceza Hukukunda Önemsizlik*, İstanbul, On İki Levha, 2018.

Öztürk, Bahri ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Ankara, Seçkin, 23. Baskı, 2023.

Santangelo, Alessandra, “Fabbricazione o detenzione di materie esplodenti”, in. *Diritto Penale (diretto da Alberto Cadoppi, Stefano Canestrari, Adelmo Manna ve Michele Papa)*, Tomo 2, Milano, Utet Giuridica, 2022, (versione eBook).

Santangelo, Alessandra ve Stefano Dambruoso, “Fabbricazione o commercio abusivi di materie esplodenti”, in. *Diritto Penale (diretto da Alberto Cadoppi, Stefano Canestrari, Adelmo Manna ve Michele Papa)*, Tomo 3, Milano, Utet Giuridica, 2022, (versione eBook).

Sarıtaş, Erkan, *Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçları (TCK m. 220 – 221)*, İstanbul, On İki Levha, 2018.

Şare, Ersin, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Yönünden Suça İştirak”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, Ocak 2022, s. 107 – 147.

Şen, Ersan ve Sefa Eryıldız, *Suç Örgütü*, Ankara, Seçkin, 6. Baskı, 2024.

Taşkın, Ozan Ercan, *Kışkırtıcı Ajan*, Ankara, Seçkin, 2011.

Tezcan, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem ve Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Ankara, Seçkin, 21. Baskı, 2023.

Topaloğlu, Mustafa, “Maden İşletmelerinde Patlayıcı Madde Kullanımı ve Patlayıcı Madde Suçları (TCK m. 174)”, (<https://www.mtopaloglu.av.tr/img/makaleler/maden-isletmelerinde-patlayici-madde-kullanimi-ve-patlayici-madde-suclari-267.pdf>).

Toroslul, Haluk, “Suç Uydurma Suçu”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 1,

2013, s. 319 – 337.

Toroslu, Nevzat, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970.

Toroslu, Nevzat, “Doğal Çevrenin Kirletilmesi ve Ceza Hukuku”, in. Prof. Dr. Akif Erginay’a 65 inci Yaş Armağanı, Ankara, AÜHF Yay No. 460, Olgaç Matbaası, 1981, s. 149 – 190.

Toroslu, Nevzat ve Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara, Savaş, 24. Baskı, 2018.

Ünver, Yener, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, Ankara, Seçkin, 2003.

Ünver, Yener ve Ayşe Nuhoğlu, *Federal Almanya Çevre Ceza Hukuku*, İstanbul, Beta, İstanbul 1999.

Yalçın Sancar, Türkan, *Müteselsil Suç*, Ankara, Seçkin, 1995.

Yalçın Sancar, Türkan, *Çok Failli Suçlar*, Ankara, Seçkin, 1998.

Yaşar, Osman, Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, Ankara, Adalet, 2. Baskı, 2014, C. 4.

Yetkin, Erdi, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, İstanbul, On İki Levha, 2024.

Yıldız, Ali Kemal, “Çevrenin Kasten Kirletilmesi”, *Özel Ceza Hukuku, C. V, Genel Tehlike Yaratan, Çevreye Karşı ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar*, İstanbul, On İki Levha, 2019, s. 181 – 218.

Yılmaz, Ahmet Çağrı, *Ceza Hukukunda Örgütlü Suçlar*, Ankara, Seçkin, 2023.

Zafer, Hamide, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti”, *Özel Ceza Hukuku, C. V, Genel Tehlike Yaratıcı, Çevreye Karşı ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar*, On İki Levha, 2019, s. 313 – 368.